

Univerzita Pardubice

Fakulta filozofická

Adaptační strategie imigrantů v Pardubickém kraji

Lada Foubíková

**Bakalářská práce
2017**

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Lada Foubíková
Osobní číslo: H14597
Studijní program: B6703 Sociologie
Studijní obor: Sociální antropologie
Název tématu: Adaptační strategie imigrantů v Pardubickém kraji
Zadávající katedra: Katedra sociálních věd

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Tato bakalářská práce bude provedena ve čtyřech rovinách státní politiky vůči imigrantům, strategie Pardubického kraje ohledně imigrantů, politika integračních center a individuální adaptační strategie imigrantů. Tato práce bude založena na terénním výzkumu primárně formou rozhovorů a zúčastněného pozorování. Mezi respondenty budou kromě samotných imigrantů též pracovníci příslušných institucí zabývajících se integrací migrantů.
Výzkumná otázka: Jak se imigranti v Pardubickém kraji začleňují do společnosti, zdali se asimilují, segregují nebo jinak adaptují?

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Drbohlav, Dušan a kol. autorů: 2010 Migrace a (i)migranti v Česku. Praha: SLON.

Uherek, Zdeněk Korecká, Zuzana Pojarová, Tereza a kol.: 2008 Cizinecké komunity z antropologické perspektivy. Praha: Etnologický ústav AV ČR, v.v.i.

Klvačová, Petra: 2012 Biografie a identity cizinců usilujících o integraci do české společnosti Od "samozřejmé nerovnosti" k "nesamozřejmé rovnosti". Praha: Nakladatelství ČVUT.

Trbola, Robert a Rákoczyová, Miroslava: 2011 Institucionální podmínky sociální integrace cizinců v ČR. Brno: Barrister a Principal.

John, Radek a Deml, Jaroslav: 2010 Sborník z konference "Aktuální výzvy v oblasti integrace cizinců". Pardubice: Magistrát města Pardubice.

Průcha, Jan: 2004 Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, etnik, ras a národů. Praha: Portál.

Petráš, René Petrův, Helena Scheu Harald Ch. (eds.): 2009 Menšiny a právo v České republice. Praha: Auditorium.

Harald Ch. Scheu (ed.): 2011 Migrace a kulturní konflikty. Praha: Auditorium.

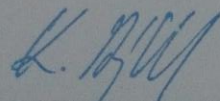
Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Adam Horálek, Ph.D.

Katedra sociálních věd

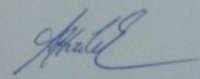
Datum zadání bakalářské práce: 31. března 2016

Termín odevzdání bakalářské práce: 31. března 2017

prof. PhDr. Karel Rýdl, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Adam Horálek, Ph.D.
vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2016

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracovala samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využila, jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Byla jsem seznámena s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách) ve znění pozdějších předpisů a směrnicí Univerzity Pardubice č. 9/2012, bude práce zveřejněna v Univerzitní knihovně a prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 30. 11. 2017

Lada Foubíková

PODĚKOVÁNÍ:

Tímto bych ráda poděkovala svému vedoucímu práce PhDr. Adamu Horálkovi, Ph.D. za jeho odbornou pomoc, cenné rady a poskytnuté materiály, které mi pomohly při zpracování bakalářské práce.

Také bych chtěla poděkovat všem svým informátorkám za jejich čas, důvěru a poskytnuté informace.

Poděkování patří také mé rodině a přátelům, kteří mě během studia velmi podporovali.

ANOTACE

Budoucí předkládaná bakalářská práce bude představovat antropologickou interpretaci téměř dvouletého výzkumu zaměřeného na proces adaptace imigrantek z Moldavska, Ukrajiny, Kazachstánu a Ruska do konkrétní restaurace v Pardubicích, která je součástí obchodní korporace XYZ a do její majoritní společnosti. Pozornost bude věnována všem kontextům, které s fenoménem adaptační strategie souvisí. Analyzován bude život čtyř imigrantek. Počínaje fází rozhodování o migraci do České republiky, přes adaptační strategii do české společnosti a konče jednáním majoritní společnosti. Interpretace bude provedena jak z etické, tak z emické perspektivy, tedy s velkým důrazem kladeným na subjektivní prožívání integrace a adaptace migrantek samotných.

KLÍČOVÁ SLOVA

Integrace, adaptace, imigrant, kolektiv, komunikace, stereotyp

TITLE

Adaptation Strategies of Immigrants in Pardubice Region

ANNOTATION

The presented bachelor's thesis is an anthropologic interpretation of my research, which lasted nearly two years and is focused on the adaptation of specific immigrant women from Moldova, Ukraine, Kazakhstan and Russia to a specific restaurant in Pardubice owned by the commercial corporation XYZ and to its society. Every context related to the adaptation strategy phenomenon is considered. Analysis of the lives of the four immigrants begins with their decision to migrate to the Czech republic, their strategy towards adaptation to Czech society and ends with the behaviour of the majority of society. The interpretation is performed from both an ethnocentric and emic perspective which means the emphasis is put on a subjective experience of an immigrant's adaptation.

KEYWORDS

Integration, Adaptation, Immigrant, team, communication, stereotype

OBSAH

ÚVOD	9
1 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY	12
2 METODOLOGIE VÝZKUMU	14
2.1 MOJE ROLE V TERÉNNÍM VÝZKUMU	15
2.2 ETIKA VÝZKUMU	18
2.3 VÝZKUMNÝ TERÉN.....	21
2.5 INFORMÁTORKY	22
3 TERMINOLOGIE SPOJENÁ S ADAPTAČNÍ STRATEGIÍ IMIGRANTŮ	34
3.1 ADAPTAČNÍ STRATEGIE (ADAPTACE).....	34
3.2 MIGRAČNÍ PROCES.....	38
4 POSTOJE K IMIGRANTŮM, MINORITNÍ POPULACI V ČESKÉ REPUBLICE	41
4.1 KOMUNIKACE.....	41
4.2 POSTOJE K IMIGRANTŮM	46
4.3 STEREOTYP.....	51
5 ZÁVĚR	56
ZDROJE	59

ÚVOD

Téměř všichni můžeme v dnešní době ve svém okolí vnímat občany, kteří se nenarodili v České republice, tudíž se od ostatních nějakým způsobem liší. Denně můžeme sledovat v médiích nebo na sociálních sítích případy nelegální imigrace, různé kriminální a trestné činy přistěhovalců, rasistické a xenofobní názory na imigranty nebo například zprávy o problematické integraci odlišných kultur. Zvláště pak největším fenoménem dnešní doby je uprchlická krize, uprchlíci, tzv. Islámský stát, teroristické útoky a politologie. Většinou tyto lidi - imigranty - pouze kritizujeme. Kritizujeme jejich jednání, ale dál se nestaráme o to, proč odešli ze své země, nebo proč udělali takové rozhodnutí a co je k tomu přimělo. Kolik z nás se vlastně zajímá o imigranty a jejich adaptaci do české společnosti? O to, jak se adaptují, proč do České republiky vůbec přišli a co je k tomu přimělo? Přesně takové otázky jsem si začala pokládat, když jsem s nimi začala pracovat v jedné restauraci v Pardubicích obchodní korporace XYZ. Uvědomila jsem si, že informace, které nám poskytují média a sociální sítě jsou zcela zkreslené. Díky tomuto poznatku jsem tyto lidi chtěla poznat blíže, získat s nimi osobní zkušenosti, udělat si na ně svůj vlastní názor, lépe je pochopit a porozumět jim. Můj výzkum je snaha ukázat, jakou adaptační strategii používají mladí imigranti pro adaptaci do české společnosti v naší republice. Dále bych chtěla přiblížit to, s jakými problémy se potýkají při snaze integrovat se do české společnosti.

Můj výzkum se týká šesti konkrétních mladých imigrantek, které mají odlišnou zemi původu, kulturu a do jisté míry i jazyk. Jedná se o mladé dívky, studentky, z Moldavska, Ukrajiny, Kazachstánu a Ruska, které pracují ve stejné restauraci v Pardubicích obchodní korporace XZY a chodí na stejnou vysokou školu - Univerzitu Pardubice. Protože jde o citlivé téma, s mými informátorkami jsme se domluvily, že je v této bakalářské práci budu anonymizovat.

Díky tomu, že jsem do obchodní korporace nastoupila dříve než tyto dívky a tím, že jsem byla povýšena na pozici, která zaučuje nově příchozí zaměstnance, jsem získala určitou výhodu. Neboť díky tomu, že jsem pomáhala těmto šesti dívkám se adaptovat do společnosti této obchodní korporace, zaučovala jsem je do pracovního procesu, a zároveň jsem s nimi chodila na stejnou vysokou školu, jsem si získala jejich důvěru, a to jak v roli kamarádky, tak i učitelky a výzkumnice. Z tohoto důvodu jsem mohla nezprostředkovaně a podrobně sledovat jejich proces adaptace. Čím si vlastně imigranti v rámci začleňování se do nové společnosti a sžíváním s novým prostředím procházejí? Díky mému osobnějším a vstřícnějším chování, jsem po dobu mého etnografického výzkumu mohla získávat a poznávat určité aspekty jejich adaptace. Cílem mého výzkumu není jenom samotný proces jejich adaptace, ale také další kontexty s těmito pojmy souvisejícími.

Dále se v této bakalářské práci zabývám tím, jak samotné moje informátorky vnímají celý proces výběru adaptační strategie. Zda si jsou si samy vůbec vědomy toho, že se integrují, asimilují, marginalizují nebo segregují. A jak tento celý proces výběru adaptační strategie imigrantek vnímá jejich okolí.

V první kapitole se budu zabývat hlavním cílem mého terénního výzkumu, tedy i nejdůležitějším záměrem mé bakalářské práce, a také samotnými výzkumnými otázkami. Další kapitola bude věnovaná metodologii výzkumu: etika výzkumu, moje role v terénním výzkumu, informátorky a popis výzkumného terénu.

Ve třetí kapitole se budu věnovat i definicím pojmů migrace, adaptace, abych lépe upřesnila čtenářům, i sama sobě, jak je na tyto pojmy nahlíženo z pohledu sociální antropologie.

V poslední kapitole se budu zabývat postojem majoritní společnosti vůči minoritní skupině. V krátkosti se budu věnovat i pojmu stereotyp, který budu definovat a pokusím se vysvětlit, do jaké míry stereotyp ovlivňuje adaptační proces mých informátorek. S postojem majoritní

společnosti k minoritní skupině souvisí i komunikace a postoje samotné, o kterých píší v poslední kapitole této bakalářské práce.

Na konec se pokusím všechny své výsledky a fakta získané hlavně z terénního výzkumu a z neformálních rozhovorů shrnout a dojít k závěru mé bakalářské práce.

1 CÍL PRÁCE A VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Hlavním cílem této bakalářské práce bylo zjistit, jakou imigrantky volí adaptační strategii v Pardubicích, přesněji v restauraci v Pardubicích obchodní korporace XYZ. Díky terénnímu výzkumu zjistit, do jaké míry imigrantky vnímají svůj výběr adaptační strategie a jestli jde pouze o proces, který můžou sledovat pouze lidé, kteří vědí o adaptační strategii a pojmech s ní spojené?

Konkrétně tím chci říci, jak moje informátorky vnímají svůj proces adaptační strategie. Můžeme zde mluvit tedy o jejich úmyslné a vědomé volbě adaptační strategie nebo jde pouze o proces, který se zakládá například na pocitech nebo na jednání a chování majoritní skupiny. Z čehož může vyplývat otázka, zdali samy imigrantky taktizují ve společnosti, do které se chtějí adaptovat a jsou si vědomy existence adaptačních strategií? Například si zvolí za adaptační strategii marginalizaci, a podle toho vedou své kroky v majoritní společnosti.

Do jaké míry jsou vůbec ony samy schopny ovládat svoji volbu adaptační strategie. Záleží pouze na jejich aspektech nebo i na stanoviskách majoritní společnosti? Když si ony zvolí například integraci, bude společnost akceptovat jejich volbu nebo naopak?

Dále se ve své práci budu zabývat tím, zdali si imigrantky vůbec volí nějakou strategii adaptace do konkrétní společnosti. Zdali například navštěvují integrační centra, jazykové kurzy, mění určité svoje zvyky a to všechno za účelem jejich lepší adaptace do majoritní společnosti. Nebo naopak si ponechávají určité svoje zvyky, které majoritní společnosti vadí a za které je majoritní společnost odsuzuje. Může v tomto případě tedy mluvit o vědomém výběru adaptační strategie nebo je tato taktika určitou formou jejich „obrany“ před majoritní společností? Můžeme zde vůbec mluvit o nějaké strategii ze strany imigrantek v procesu adaptace do majoritní společnosti? Je tento proces adaptace pouhou reakcí běžného života pro většinou společnost? Tyto a další otázky se pokusím zodpovědět v této bakalářské práci.

Práce se také zabývá životem imigrantek a snahou pochopit jejich odchod ze země. Proč se vůbec rozhodly k migraci. Proč se chtějí nebo nechtějí vrátit domů a jaké jsou jejich životní plány.

Z tohoto důvodu byla hlavní výzkumná otázka stanovena takto: Jakou adaptační strategii zvolily imigrantky v Pardubicích, konkrétně v restauraci v Pardubicích obchodní korporace XYZ?

Podotázky jsem formulovala na základě výzkumného terénu, po přečtení dané četby a po seznámení se s mými informátorkami.

- Jak ony samy vnímají svůj proces volby adaptační strategie?
- Do jaké míry jsou moje informátorky schopny ovládat svoji volbu adaptační strategie?
- Do jaké míry jsou schopni ostatní jedinci či zaměstnanci vnímat proměny adaptační strategie u mých respondentek?
- Jak často a kvůli jakým aspektům se mění adaptační strategie u mých informátorek?

2 METODOLOGIE VÝZKUMU

Metodologii, zvolenou pro tuto bakalářskou práci, jsem vzhledem k povaze zkoumané problematiky a zásadám antropologického výzkumu zvolila kvalitativní výzkum.

Neboť podle Hendla se „kvalitativní výzkum považuje za emergentní nebo pružný typ výzkumu. V jeho průběhu nevznikají pouze výzkumné otázky, ale také hypotézy i nová rozhodnutí, jak modifikovat zvolený výzkumný plán...“ (Hendl 2005, 50), a takto to probíhalo u mého terénního výzkumu. Čím více jsem daný terén poznávala, tím pro mě vznikalo mnoho nových rozhodnutí, jak ho uchopit.

Podle Pavláška a Noskové (2013: 7) je kvalitativní výzkum také snaha jak popsat životní světy „zevnitř“, z pohledu jednajících subjektů (aktérů), a tím přispět k lepšímu porozumění sociálních skutečností a zkoumaných problémům. Nechci tím samozřejmě říct, že by šlo pouze o samovolné vytváření určitých představ na základě chování a jednání aktérů samotných. Když budu citovat „*Tato otevřenost ke zkušenosti aktérů, jejich vnitřnímu uspořádání a principům konstruování zároveň neznamena, že by kvalitativní výzkum představoval samoučelné vytváření „obrázků o mravech a zvycích malých životních světů“ – poznatky jsou zásadním východiskem pro vytváření nových teorií*“ (Flick, von Kardorff a Steinke 2003, 17).

Výzkum probíhal dále podle Hendla (2005, 50 - 51) na základě pozorování více jedinců, které jsem sledovala v určitém časovém období. Prováděla jsem ho pomocí delšího a intenzivního kontaktu s terénem a danou skupinou jedinců. Tyto situace byly obvykle banální a normální, reflektovaly každodennost v restauraci v Pardubicích obchodní korporace XYZ a konkrétní skupiny jedinců.

Jednou z hlavních metod kvalitativního výzkumu je i zúčastněné pozorování, které jsem použila ve svém výzkumu. Podle Pavláška a Noskové (2013, 12) je zúčastněné pozorování nedostačující a má řadu nedostatků. Například zúčastněné pozorování lze těžko provést v případě témat, která se týkají minulosti (doby předcházející času reality výzkumu). Z tohoto

důvodu musí být doplněno dalším přístupem kvalitativního výzkumu. Já se rozhodla doplnit zúčastněné pozorování neformálními rozhovory, které byly většinou volného typu a kvalitativním interviewem. „*Kvalitativní interview může být prostředkem ke zkoumání významů, názorů a subjektivních výpovědí, zkoumáním rekonstrukcí týkajících se zkušeností, zážitků nebo událostí...*“ (Pavlásek a Nosková 2013, 12). Avšak stěží může být tento přístup předmětem pro zkoumání reálného jednání a chování aktérů. Proto je v tomto případě doplněn zúčastněným pozorováním

Kvalitativní rozhovor „*vyžaduje dovednost, citlivost, koncentraci, interpersonální porozumění a disciplínu*“ (Hendl 2005, 166). Tyto dovednosti člověk potřebuje o to více, když se rozhodne dělat rozhovor na velmi důvěrné téma, jako je například imigrace, rodina a osobní život.

Z tohoto důvodu jsem se rozhodla pro neformální rozhovor. Neboť neformální rozhovor se podle Hendla (2005, 166) spoléhá na spontánnost otázek například při zúčastněném pozorování. Informátor si ani nemusí uvědomit, že jde o explorační rozhovor.

Na základě těchto metod jsem získala informace a materiály z terénního výzkumu, které byly využity jako podklad pro vypracování této bakalářské práce.

2.1 Moje role v terénním výzkumu

Podle Hendla (2005, 191-192) existují čtyři hlavní role v pozorování:

1. Úplný účastník
2. Účastník jako pozorovatel
3. Pozorovatel jako účastník
4. Úplný pozorovatel

„Ačkoli jedna role může být hlavní, v různých fázích výzkumu nebo jeho situacích přijímá výzkumník různé role podle potřeby“ (Hendl 2005, 191).

Vzhledem ke skutečnosti, že se má role ve vztahu s cílovou skupinou během doby terénního výzkumu proměňovala, rozdělila jsem své postavení v terénu do dvou etap.

První etapa by se dala definovat jako počáteční intenzivnější seznamování se zkoumanou cílovou skupinou, neboli účastník jako pozorovatel. Docházelo k tomu kvůli mému pracovnímu postavení v konkrétní restauraci v Pardubicích, obchodní korporace XYZ.

Jejíž primárním cílem na rok 2016 bylo nabírání a adaptace imigrantů do konkrétních restaurací této obchodní korporace XYZ. Ve vztahu ke kolektivu restaurace obchodní korporace XYZ v Pardubicích a k imigrantům jsem vystupovala nejenom jako školitelka dané korporace, ale i jako zprostředkovatelka pro snadnější adaptaci do pracovního kolektivu konkrétní restaurace v Pardubicích.

Náš vztah na začátku bylo možné označit jako vztah mezi českým třídním učitelem a žákem z ciziny. Určitá specifika mi kvůli mému postavení ve zkoumané skupině komplikovala moji roli výzkumníka v terénu, ale zároveň mi otevírala i nové možnosti poznání terénního výzkumu a cestu k dalším respondentům.

Moje trojí role, role školitele a současně osoby, která se snaží o snadnější adaptaci a integraci cizinců do konkrétní restaurace v Pardubicích, role výzkumníka a zároveň role přítele uváděla moje informátorky do rozpačitých situací a ovlivňovala můj terénní výzkum. To z důvodů zcela rozumných. Já, jakožto pracovník obchodní korporace XYZ jsem je na jejich pracovních pozicích zaškolovala a současně jsem jim pomáhala s jejich adaptací do kolektivu. Byla jsem pro moje informátorky nadřízená osoba a současně osoba, kterou potřebovaly. Situace tudíž byla spíše formálního charakteru a nedovolovala se jim projevit po jejich osobní stránce, což bylo velkým rizikem pro můj terénní výzkum, neboť jejich adaptační strategie byla ovlivněna mým úsilím o jejich snadnější adaptaci. Oběma stranám bylo jasné, že role ve vztahu nejsou v rovnováze.

Dalšími negativními aspekty, které ovlivňovaly můj terénní výzkum, byla i přítomnost „pocitu strachu a nervozity“, která v určitých situacích ovlivnila výsledek terénního výzkumu. Z důvodu, že se mé informátorky obávaly toho, že v kolektivu udělají chybu a kolektiv je za to odsoudí a zavrhne, byl můj terénní výzkum o dost problematictější, než jsem se původně domnívala. Po vyřešení tohoto problému došlo k vytvoření pocitu sounáležitosti a k vytvoření určitého druhu spojenectví mezi mnou a informátorem a naopak.

Zamýšlela jsem se i nad fakty, které nelze opomenout. Jelikož moje role byla z pozice pozorovatele, tak současně i z pozice aktéra, do jisté míry jsem tudíž ovlivňovala výsledky terénního výzkumu. To byl jeden z důvodů, proč jsem se rozhodla o změnu postavení mezi mnou a informátorkami. Obávala jsem se, že by výsledek mé bakalářské práce nebyl dost objektivní, kdybych tímto způsobem ve svém terénním výzkumu pokračovala.

Druhá etapa se tedy zakládala na změně mého postavení ve vztahu k informátorkám. Považovala jsem za vhodnější nahlížet na problematiku také z úhlu nezávislého pozorovatele, neboli pozorovatel jako účastník. Rozhodla jsem se tedy pro metodologii nezúčastněného pozorování.

Každá restaurace je rozdělena na tři oddělení s tím, že všechna tato oddělení jsou vzájemně propojena a jedno oddělení bez druhého nemůže fungovat. Aby byl můj výzkum opravdu objektivní, požádala jsem obchodní korporaci XYZ, abych byla na restauraci v Pardubicích přesunuta na jiné oddělení. Současně jsem však mohla provádět svůj terénní výzkum a neztratit své informátorky. Tím se vyřešil problém s objektivitou a zasahováním do situací, které by později ovlivnily konečný výsledek mé bakalářské práce.

Celkově jsem ve svém terénu strávila přes rok.

2.2 Etika výzkumu

Všechny mé informátorky byly s účelem mého výzkumu seznámeny. Jejich rozhodnutí podílet se na tomto výzkumu bylo zcela dobrovolné. Můj terénní výzkum mohly kdykoliv přerušit nebo ukončit.

Spolupráci na mém terénním výzkumu se rozhodla ukončit pouze jedna informátorka z rodinných důvodů. Její rodina se bála případných budoucích důsledků a toho, že by ji mohl někdo ublížit.

Některé informátorky nechtěly být konkretizovány, a proto jsem z tohoto důvodu všechna jména anonymizovala a upravila určité údaje tak, aby nebylo možné mé informátorky jakkoliv poznat nebo posléze i dohledat.

Největším etickým problémem byla samotná obchodní korporace XYZ. Musela jsem kontaktovat řadu osob, abych se dozvěděla, zdali v této obchodní korporaci XYZ můžu provádět terénní výzkum, konkrétně v restauraci v Pardubicích. Vedení této restaurace s mým terénním výzkumem nemělo problém, ale muselo kontaktovat vedení obchodní korporace XYZ. Trvalo měsíce, než se vedení obchodní korporace vyjádřilo. Já mezitím prováděla v restauraci v Pardubicích svůj terénní výzkum.

Během výzkumu jsem se setkala s diskriminací, s rasistickými útoky na moje informátorky z řad zaměstnanců, přesněji zaměstnance. Moje informátorky například neměly stejné pracovní podmínky jako ostatní zaměstnanci. Vedení restaurace si pořád vymýšlelo různé důvody, proč moje informátorky nemůžou pracovat na pozici „Obsluha hostů“ (obsluhování zákazníků a komunikace s nimi). Ze strany vedení docházelo i k omezování jejich lidských práv a svobod. Jelikož jsem v této práci tyto problémy chtěla detailně rozebírat, vedení restaurace v Pardubicích se rozhodlo můj terénní výzkum zastavit, což je pochopitelné.

Po půl roce jsem obdržela vyjádření od vedení obchodní korporace XYZ ohledně mého terénního výzkumu. Terénní výzkum mi byl zamítnut. Pokud bych o této nadnárodní obchodní korporaci XYZ chtěla psát, tak bych u ní nesměla být zaměstnána.

Z těchto důvodů jsem se musela rozhodnout, zdali budu pokračovat ve svém terénním výzkumu i přes zákaz vedení nebo svůj terénní výzkum ukončím. Rozhodla jsem se pokračovat ve svém terénním výzkumu, ačkoliv jsem věděla, že je to neetické a do jisté míry i protizákonné, neboť jsem v restauraci v Pardubicích podepsala smlouvu o mlčenlivosti. Terénní výzkum se pro mě však stal prioritou číslo jedna a rozhodla jsem se ho za každou cenu dokončit. Měla jsem souhlas mých informátorek s pokračováním mého - teď už tajného - terénního výzkumu a to bylo pro mě dostačující. Vzhledem k tomu, jak se v české společnosti zvedá vlna nálad proti imigrantům, jsem pocítovala své neetické chování za přijatelnou cenu mé práce, pakliže pomůže objasnit dopady tohoto společenského fenoménu.

„Často má totiž byrokratizovaná etika (např. informovaný souhlas a další náležitosti) chránit především výzkumnou instituci, nikoli (primárně) zkoumané informátory“ (Bourgeois a Schonberg 2009, 9). Což je v tomto případě pravda. Věděla jsem, že je to neetické, ale na druhou stranou jsem věděla, že to není nemorální. To, že mi obchodní korporace XYZ nepovolila terénním výzkum a vedení restaurace v Pardubicích mi ho zastavilo, nebylo podnětem k tomu, abych v terénním výzkumu nepokračovala. Neboť jsem věděla, že obchodní korporace XYZ a vedení restaurace v Pardubicích chce chránit pouze sebe a svoje zájmy.

Dále jsem věděla, že když nebudu ve svém terénním výzkumu pokračovat, tak se v dané restauraci nic nezmění (například postoj k imigrantům). Nešlo pouze o to, že jsem se rozhodla udělat terénní výzkum v této restauraci v Pardubicích a napsat o tom bakalářskou práci. Během výzkumu jsem se snažila řešit s vedením restaurace v Pardubicích i jeho postoj k mým informátorkám i k ostatním imigrantům. Snažila jsem se jim zajistit lepší pracovní podmínky

v restauraci v Pardubicích, zarazit rasismus, vymýtit určité předsudky zaměstnanců ohledně imigrantů a řadu dalších věcí.

To vše na základě mého skrytého terénního výzkumu. Neboť jsem věděla, že nejdřív potřebuji mít dost podkladů a znát dokonale terén, abych poté mohla tyto fakta předat vedení restaurace v Pardubicích a měla potřebné argumenty pro změnu.

Bohužel někdy se dělat skrytý terénní výzkum nevyplácí. Zvláště, když jde o obchodní korporaci XYZ. Jak jsem již zmínila, řešila jsem rasismus v restauraci v Pardubicích. Z této restaurace byl na základě faktů jeden zaměstnanec za rasismus vůči imigrantům vyhozen. Jelikož to, co se stalo, dával za vinu mně, udal mě u vedení obchodní korporace XYZ za porušení smlouvy o mlčenlivosti a porušení zákazu o terénním výzkumu. Musela jsem před komisi a podat vysvětlení vedení obchodní korporace XYZ. Výsledkem bylo, že jsem musela celou bakalářskou práci anonymizovat a předělat ji. Od této doby byla moje práce také kontrolována vedením obchodní korporace XYZ. Od listopadu tohoto roku jsem byla přesunuta na jiné pracoviště a do jiného města. Posledním trestem byl finanční postih.

„Etická reflexivita nesmí být spojovaná a ztotožňována s byrokratickými postupy jakýchkoli etických komisí. Jinak se totiž dostane do spárů mechanismům celkové byrokratizace výzkumu...“ (Mills 2008, 129).

2.3 Výzkumný terén

Svůj výzkum jsem primárně dělala v Pardubickém kraji, přesněji přímo v Pardubicích.

Hlavním důvodem bylo moje zaměstnání, kde jsem se setkala se všemi svými informátorkami. Díky mému zaměstnání v obchodní korporaci XYZ jsem mohla sledovat adaptaci cizinců do pracovního procesu a do české společnosti.

Obchodní korporace XYZ patří mezi nadnárodní korporace a specializuje se na rychlé občerstvení. Jedna z poboček se nachází právě v Pardubicích v obchodním centru.

Tato pobočka je rozdělena do tří pracovních oddělení. První oddělení je kuchyň, kde se připravuje a marinuje maso do produktů. Je to oddělení, kde mohou pracovat převážně muži nebo zdatné ženy, jelikož je tu potřeba velká fyzická zdatnost. V tomto oddělení pracují převážně čeští občané. Pouze malá část jsou lidé z marginálních skupin. Imigranti, kteří pracují v tomto oddělení, pocházejí pouze z Afriky.

Druhé oddělení je servis, kde se připravují produkty pro prodej. Je to oddělení, kde pracují převážně naopak ženy. Na tomto oddělení můžeme najít nejvíce lidí z marginálních skupin. Je to zejména z toho důvodu, že na pozici kuchyň nemají dostatek fyzické síly a na další oddělení, kde se obsluhují hosté, většinou kvůli jejich vzhledu nebo jazykové bariéře nemohou. Tomuto problému se věnuji v kapitole 4.1 Komunikace.

Jak jsem již zmínila, posledním oddělením je tak zvaná kasa, kde se obsluhují zákazníci. Na této pozici pracují převážně lidé, kteří svým vzhledem a chováním reprezentují obchodní korporaci XYZ. Z tohoto důvodu tu pracují převážně čeští občané a to zejména ženy.

V současné době se restaurace v Pardubicích této obchodní korporace XYZ snaží začlenit i lidi z marginálních skupin a imigranty i na toto oddělení. Ale je zde řada problémů a rizik, se kterými se tato restaurace musí potýkat, nebo které si sama vytvoří. Tímto problémem se zabývám v kapitole 4.1 Komunikace.

Restaurace v Pardubicích je zajímavá zejména z toho důvodu, že v této restauraci obchodní korporace YXZ předtím žádný imigrant a ani člověk z jiné marginální skupiny nepracoval, tudíž se z mého zaměstnání stalo nejideálnější prostředí ke sběru dat a informací. Mohla jsem také sledovat, jak se z majoritní společnosti stane minoritní společnost. A to zejména kvůli tomu, že od nástupu prvního imigranta se během necelého roku změnilo složení zaměstnanců v této restauraci v Pardubicích obchodní korporace XZY z 99 % Čechů a 1 % cizinců a lidí z jiných marginálních skupin na 65 % cizinců a lidí z jiných marginálních skupin a na 35 % Čechů. Bylo to zejména z toho důvodu, že se ukázalo, že lidé z marginálních skupin jsou více pracovití, neboť oni chtějí pracovat oproti náctiletým studentům. Většina náctiletých studentů byla donucena k této práci jejich rodiči, což se po té odráží v efektivitě práce.

Dalším důvodem bylo moje studium na Univerzitě Pardubice a můj pobyt na kolejích, kde mé informátorky studovaly a většina z nich také bydlela. Mohla jsem díky tomu sledovat i jejich adaptaci do studentského života a sledovat, jak na ně reaguje okolí a jak se ony samy adaptují do daného života.

2.5 Informátorky

Celkem se mého výzkumu zúčastnilo 6 informátorek. Všechny moje informátorky pocházely ze zemí bývalého sovětského svazu. Většina těchto zemí je i nadále pod vlivem Ruské federace a přetrvávají zde důsledky komunistického režimu. To je i jedna z mnoha příčin, proč se mé informátorky rozhodly opustit svoji rodnou vlast. Většina se i kvůli této příčině nechce do své země již navrátit.

Většina těchto států nepatří mezi země Evropské unie. Z tohoto důvodu je pro mé informátorky obtížnější zařídit si potřebné papíry a dokumenty pro pobyt v České republice. Musejí každý rok na cizineckou policii a zažádat si o nové vízum. Dále si pak každý rok musí

zajistit nové dokumenty pro pobyt v České republice. Například Aljonka (jedna z mých informátorek), která je původem z Ukrajiny, musela projít řadou výslechů na cizinecké policii na Ukrajině, aby mohla do České republiky na delší dobu vycestovat. Tyto výslechy trvaly skoro celý týden. Dle tvrzení Aljonky to bylo velmi náročné, jak po psychické stránce, tak po fyzické.

Abych více specifikovala svoji zkoumanou skupinu. Zaměřila jsem se pouze na ženy a dívky ve věku od osmnácti do dvaceti tří let, které pocházely z Kazachstánu, Ukrajiny, Moldavska a Ruska. Pro svůj terénní výzkum jsem si vybrala hlavně dívky, které v restauraci v Pardubicích obchodní korporace YXZ pracovaly nejdéle. Kvůli tomu byly pro můj terénní výzkum i nejvhodnějšími adeptkami. Během mého terénního výzkumu samozřejmě nastoupily do této pobočky v Pardubicích i další dívky, imigrantky. Tyto dívky se také staly mými informátorkami a to zejména na doporučení mých stávajících informátorek.

Tento postup by se dal přirovnat k metodě sněhové koule. Sněhová koule se používá zejména k zisku nových potřebných kontaktů od informátorů, kteří jsou v našem výzkumu již zařazeni.

Dalším aspektem pro volbu těchto dívek byly komunikační schopnosti a velmi dobrá znalost českého jazyka, neboť všechny rozhovory se uskutečnily v českém jazyce.

Dalšími kritérii pro výběr mých informátorek byla sdílnost, ochota se mi svěřit s jejich problémy a pocity, schopnost otevřeně mluvit o jejich životech, důvěra a loajlnost.

Moji hlavní informátorka je moje kamarádka, kterou jsem v této práci pojmenovala Aki. Aki byla první imigrantkou, která nastoupila do pracovního procesu do restaurace v Pardubicích, která spadá pod obchodní korporaci XYZ. Byla tudíž nejideálnější informátorkou, neboť jsem mohla detailně sledovat její adaptaci do této společnosti.

Díky Aki se o zaměstnání v této restauraci v Pardubicích zajímalo čím dál více imigrantů. Velká část imigrantů byli kamarádi Aki, kteří nemohli najít práci v Pardubicích. Někteří

nemohli najít práci kvůli stigmatu (například barva pleti), jazykové bariéře, nebo z důvodu, že nepochází z České republiky a jejich země není v Evropské Unii. Právě z těchto důvodů se většina z nich rozhodla pro práci v restauraci v Pardubicích, jelikož na tyto překážky v této restauraci v Pardubicích nenarazili.

Díky tomu, že se velká část těchto imigrantů rozhodla pracovat v restauraci v Pardubicích, mohla jsem poznat mnoho skvělých lidí, kteří mají jiný pohled na svět než například já, odlišnou kulturu a styl života. Z těchto lidí jsem si vybrala právě šest mých hlavních informátorek.

Mnoho dalších potenciálních informátorů jsem poznala i mimo pracovní prostředí této konkrétní restaurace v Pardubicích, ale rozhodla jsem se je do své bakalářské práce nezahrnout, a to zejména z důvodu, že nespádali do mé cílové skupiny.

Zde jsou moje hlavní informátorky, které později cituji u výsledků svého terénního výzkumu.

Informátorka Aki

Aki jsem zvolila za hlavní informátorku, neboť ji znám nejdéle a mám s ní nejbližší kontakt. Dalším důvodem je, že z mých informátorek nastoupila Aki do restaurace v Pardubicích jako první. Byla úplně první imigrantkou na této restauraci.

Kvůli jejímu nástupu jsem mohla sledovat chování majoritní společnosti vůči ní a naopak jak se Aki chová k majoritní společnosti v restauraci v Pardubicích. Dále jsem mohla sledovat, jak se její adaptace v průběhu jejího pracovního procesu mění. Zda si sama úmyslně určuje svoji adaptační strategii nebo jde o proces, který probíhá samovolně na základě určitých aspektů, aniž by si toho byla Aki vědoma.

Aki pochází z Kazachstánu. Tato země se rozkládá v oblasti střední Asie, ale malou částí zasahuje i do Evropy. Svoji rozlohou je největším vnitrozemským státem světa. Jeho hlavním městem je Astana.

Kazachstán není zemí Evropské unie. Jeho politický systém je velmi nestabilní a zkorumpovaný. Dá se říci, že je to diktátorský stát. *„Nejsou zde brány ohledy na Listinu základních práv a svobod.“* (informátorka Aki)

Ekonomická situace v Kazachstánu je velmi různorodá. Myslím tím hlavně nesourodé názory obyvatel na tuto situaci. Ačkoliv má Kazachstán velké nerostné bohatství, podle Aki na tom není ekonomicky nejlépe.

Aki považuje Kazachstán za zaostalou zemi a to zejména kvůli vlivu Ruské federace. Kazachstán má hlavní nedostatky zejména ve školství. Většina mladých lidí proto opouští tento stát kvůli studiu v jiné zemi.

„Další důvod, proč my odcházíme z Kazachstánu, je politický systém a brání našich lidských práv a svobod. Někteří mladí chtějí se tam pak vrátit, ale nejdříve chtějí vystudovat u vás vysokou školu. Když budou mít vzdělání, mohou pomoci v Kazachstán.“ (informátorka Aki).

Za hlavní náboženství se dá považovat islám. Když Aki nastoupila do restaurace v Pardubicích, k žádnému náboženství se nehlásila. Postupem času konvertovala k islámu. Tento rok poprvé dodržuje i Ramadán.

Důvod, proč konvertovala k Islámu, je její přítel Igor, který toto náboženství vyznává. Igor má na Aki velký vliv. Většina jejich rozhodnutí je ovlivněna právě Igorem. Nemluvím zde o psychickém ani fyzickém násilí nebo nátlaku, jde spíš o to, že je Aki hodně zamilovaná a uznává jiné hodnoty než my. Například autorita partnera nebo mužského člena rodiny je pro ni daleko větší než pro velkou část jiných českých žen.

Pokud bych to měla uvést na konkrétním příkladu: Igor dělá bojový sport. Jelikož si přeje, aby spolu s Aki trávili více času, tak Aki tento sport musela začít dělat právě z důvodu, že si to přál.

Aki přijela do České republiky v roce 2013 za účelem studia. Neboť v její zemi nemají vysoké školy na takové úrovni, jak jsem již zmínila. Protože Aki nepochází ze země Evropské unie, je pro ni obtížnější zařídit si potřebnou dokumentaci než například pro studenty pocházejících ze zemí Evropské unie.

Informátorka Anya neboli Anička

Anička, jak ji budu v této práci nazývat, byla moji druhou informátorkou. Poznala jsem ji díky Aki, která všem mým informátorkám zařídila v restauraci v Pardubicích práci.

Anička je mladá, velmi krásná, nebojácná, houževnatá, optimistická a přátelská dívka. Do České republiky přiletěla v roce 2013 také za účelem studia. Oproti ostatním mým informátorkám to měla Anička s adaptací do české společnosti lehčí, jelikož má v České republice příbuzné. Kousek od Pardubic bydlí její strýc a teta, kteří také emigrovali z Moldavska, ale již se zcela integrovali do české společnosti. Z tohoto důvodu Anička neměla problém s ubytováním jako ostatní imigrantky.

Moldavsko není zemí Evropské unie a je unitární, parlamentní republikou. Ekonomika Moldavska je velmi špatná. I přes snahu Moldavska je tento stát nejchudším v Evropě.

„V Moldavsku jsem nesouhlasila s vládou, která tam je. Do České republiky jsem přijela za lepším životem. Již od deváté třídy jsem chtěla do České republiky. Byl to můj sen. Hlavními důvody byly větší šance ke studiu, práce a politická situace. Po příjezdu mě ohromila příroda, která se mi moc líbí. Pocházím z malého města Riškani a je tady velké kulturní vyžití. Lidé jsou hodní a ochotní, pokaždé, když jsem něco nevěděla a potřebovala, pomohli mi. V České republice si velice vážím všech možností, které jako cizinka mohu využít. Je zde mnoho státních

i nestátních organizací, které se integrací cizinců zabývají – například Most.pro nabízí kurzy češtiny. Jsem moc ráda, že mohu v České republice žít a studovat“ (Informátorka Anya).

Anička mluví velmi dobře česky. Na první pohled ani nelze poznat, že nepochází z České republiky.

Anička za svým cílem integrovat se co nejlépe do české společnosti navštěvuje i jazykové kurzy češtiny, které organizuje MOST pro. a Integrační centrum Pardubice.

Anička se v roce 2017 vdala za svého přítele z Moldavska. V současné době spolu bydlí v Pardubicích v pronajatém bytě.

Anička na podzim tohoto roku v České republice porodila krásného chlapečka. V současné době ho se svým manželem vychovávají v Pardubicích. Anička přerušila studium a je na mateřské dovolené. Celou rodinu finančně zabezpečuje pouze její manžel.

Její manžel je v jejich vztahu velmi dominantní. Nikdy si nepřál, aby Anička pracovala, protože je to pro něj ponižující, když je jeho žena v zaměstnání. Podle jeho slov se o jeho rodinu dokáže postarat sám a žena by měla být doma. Proto je teď velmi šťastný, že se o celou rodinu může starat sám (informant Aničky manžel).

Informátorka Ali

Ali, jak jsem ji v této práci pojmenovala, je z mých informátorek nejmladší. Je u ní nejvíce znát jazyková bariéra, ačkoli říká, že ukrajinština není od češtiny moc odlišná, její jazykové znalosti v oblasti češtiny jsou nejslabší.

Ukrajina má v současné době konflikty s Ruskem kvůli autonomní republice Krym, o kterou má Rusko zájem.

Ukrajinu velmi ovlivnil rozpad Sovětského svazu, díky němuž získala nezávislost. V rámci Sovětského svazu měla Ukrajina druhou největší ekonomiku. Po jeho rozpadu však Ukrajina zavedla tržní hospodářství, které zapříčinilo hyperinflaci.

Současná ekonomická situace na Ukrajině se dá přirovnat k Moldavsku. S tím, že Ukrajina je i nadále ovlivněna postsovětskou ekonomikou. Dalším aspektem je nestabilní politická situace na Ukrajině.

Z tohoto důvodu, stejně jako v Moldavsku, opouštějí svoji zemi mladí lidé, protože nesouhlasí s tamní vládou a bojí se vojenského konfliktu.

Po rozhovoru s Aljonkou na toto téma jsem zjistila, že se i přes tyto podmínky mnoho mladých lidí chce do své země vrátit. Je tomu tak stejně jako u mladých lidí z Kazachstánu. Mladí lidé z Ukrajiny chtějí v České republice nejdříve získat vzdělání a konkrétní specializaci, aby mohli v budoucnu pomoci své zemi zajistit na Ukrajině stabilní politický systém, zlepšit ekonomickou situaci a vyřešit konflikt s Ruskem.

Z jejího vyprávění jsem pochopila, že na tom její rodina není finančně moc dobře. Tohoto faktu jsem si všimla již na vysokoškolských kolejích, jelikož jsme byly ubytované na stejném patře. Většinou si prala v umyvadle a nosila stále to stejné oblečení.

Říkala, že její rodina na Ukrajině patří mezi střední vrstvu, ale že tam nejsou lidé moc dobře placení, což je i jeden z důvodů, proč se rozhodla ze své země odejít. Také nesouhlasí s tamní politikou a dalším hlavním důvodem je válka na Ukrajině.

„Moje kamarádky tam válčí a já jsem tady. V televizi o tom vůbec nemluví a nikdo o tom neví. Jsem ráda, že ty se o to zajímáš. Nikoho to nezajímá, že mi tam umírají kamarádi“ (informátorka Aljonka).

Toto téma bylo pro Aljonku hodně citlivé, neboť když o tom mluvila, měla husí kůži na rukách a slzy v očích. Nemohu pochopit, jak v dnešní době, v tomto století, mohou někde umírat lidé v tak mladém věku a svět o tom mlčí. Když mi o tom Aljonka vyprávěla, moje pocity byly dost zmatené. Nevěděla jsem, jak se mám zachovat. Mluvit s dívkou, která je mladší než já o válce, která se neodehrává tak daleko od České republiky, je pro mě nepochopitelné.

Vím, že jako sociální antropolog bych měla být objektivní, ale je to vůbec v tomto případě možné? Nedokázala jsem být dost objektivní, zvláště když jsem o tomto problému mluvila s dalšími zaměstnanci a jejich reakce byly „No a co“ a „No, je to smutný“.

Domnívám se, že i toto je hlavní problém toho, proč většina obyvatel má negativní názor na imigranty. Protože většina lidí se nezajímá o to, proč se lidé rozhodli k migraci. Je jim jedno proč se rozhodli opustit rodnou zem a zdali to mělo hlubší význam. Tento problém jsem mohla pozorovat i v kolektivu restaurace v Pardubicích. Každého zaměstnance zajímalo, odkud Aljonka a ostatní moje informátorky pocházejí, ale nikoho už nezajímalo, proč se rozhodly ze své rodné země odejít. Každý zaměstnanec této restaurace v Pardubicích automaticky vydedukoval, že tyto imigrantky šly za studiem do zahraničí, že se tak rozhodly pro trochu jiný Erasmus. Tím to pro všechny zaměstnance restaurace v Pardubicích skončilo.

Z těchto mnoha důvodů se Ali rozhodla opustit svoji rodnou zem a odejít studovat do České republiky. Dalším důvodem je, že v České republice migranti (jako v jedné z mála zemí) neplatí studium.

Ali bylo sedmnáct let, když nastupovala na vysokou školu, což mě opravdu uchvátilo, neboť jsem si myslela, že u nás není možné studovat vysokou školu, pokud student ještě není plnoletý. Později mi Ali vysvětlila, že vzdělávací systém na Ukrajině se od systému v České republice značně liší. Základní principy vzdělávacího systému přejala Ukrajina od bývalého SSSR.

Na Ukrajině se školský systém nedělí na základní a střední školu, ale většinou tam jsou školy všeobecného vzdělávacího typu. Druhým stupněm na Ukrajině je vysoká škola. Ali říkala, že vysoké školy u nich nejsou tak různorodé jako u nás a nenabízejí dostatečné vzdělání, a proto se rozhodla pro studium v zahraničí.

Aby však v České republice mohla studovat, musela absolvovat srovnávací testy (tzv. Scio testy), jak v České republice, tak i na Ukrajině (4 testy u nich, 4 testy u nás). Srovnávací testy

v České republice absolvovala v Praze, kde se i seznámila s dalšími cizinci. Někteří z cizinců se také rozhodli pro Univerzitu Pardubice.

Ali v současné době bydlí s Nast'ou na privatě v Pardubicích. Na bytě jsou pouze studentky, které mluví rusky a jsou také imigrantky. Ali nikdy nebydlela s českou studentkou a ani nechce, neboť se bojí její reakce na ni. Bojí se, že by ji česká studentka nebo dívka odsoudila či ji určitým způsobem šikanovala.

Informátorka Nastěnka

Moji další informátorkou je Nastěnka. S Nastěnkou jsem se seznámila až v roce 2016. V tomto roce nastoupila do restaurace v Pardubicích.

Nastěnka pochází z Ruska neboli z Ruské federace. Rusko je největším státem světa. Jeho hlavním městem je Moskva. Je jednou ze světových velmocí, jejímž státním zřízením je federativní poloprezidentská republika. V současné době je prezidentem Ruska Vladimir Putin.

Nastěnka přijela do České republiky pouze za účelem studia. Neutíkala před politickým systémem, před tamní ekonomikou a ani z jiného důvodu. Pouze se rozhodla, že bude studovat vysokou školu v jiné zemi.

Stejně jako Aljonka, také Nastěnka nastoupila na vysokou školu v sedmnácti letech a musela dělat srovnávací testy (Scio testy). Na těchto testech se právě seznámila s Aljonkou.

Aljonka, stejně jako Aki, Aniče zařídila práci nebo spíše brigádu Nastěnce v restauraci v Pardubicích obchodní korporace XYZ.

Nastěnka mluví velmi dobře česky a to i z důvodu, že v rámci školy chodila na předmět „Čeština“. Díky tomuto předmětu se jí podařilo překonat jazykovou bariéru.

Nastěnka přiletěla do České republiky v roce 2013 stejně jako ostatní informátorky. Svoji rodinu navštěvuje dvakrát do roka. Do Ruska jede vždy na jeden nebo maximálně na dva

měsíce. Na letenku si všechny mé informátorky vydělávají právě v obchodní korporaci XYZ. Když mají letět domů, pracují skoro každý den, aby měly dostatek peněz na cestu.

Informátorky Saša a Diana

Tyto dvě mé poslední informátorky pro mě byly do značné míry i výzvou, neboť na začátku října roku 2017 přestoupily z restaurace v Hradci Králové do restaurace v Pardubicích. V jejich případě bylo velmi těžké získat si jejich přízeň. Hlavní problém byl ten, že nechtěly vůbec s nikým z restaurace v Pardubicích komunikovat. Vše jsme museli řešit přes restauraci v Hradci Králové.

Bylo to náročné jak pro ně, tak i pro zaměstnance v restauraci v Pardubicích. Musely mít směny pouze spolu, spolu směnu začínat a spolu také končit. Být na stejné pozici. Mezi sebou komunikovaly pouze v ruštině.

Za účelem ji pomoci se alespoň trochu adaptovat do restaurace v Pardubicích jsem dojížděla do restaurace v Hradci Králové. Zde jsem se snažila získat potřebné informace, protože si tímto problémem po přijetí Saši a Diany do jejich restaurace v Hradci Králové již prošli.

Když Saša a Diana začaly v restauraci v Hradci Králové pracovat, tak s nikým nechtěly také komunikovat. Na pozicích též musely pracovat spolu a komunikovaly spolu pouze v ruštině. Postupem času si jejich důvěru získali dva zaměstnanci. Veškeré své problémy, jak pracovní, tak osobní, řešili právě přes tyto dva zaměstnance. Když potřebovaly změnit směnu, napsaly jim a oni pak museli napsat pověřené osobě, která tu směnu mohla změnit. Jejich komunikace probíhala skrze třetí osobu. Když chtěly jít na pauzu a ten daný zaměstnanec, se kterým komunikovali, tam nebyl, tak raději na pauzu nešly.

Trvalo rok, než se do restaurace v Hradci Králové dokázaly určitým způsobem alespoň trochu adaptovat.

Na konci prázdnin roku 2017 se přestěhovaly do Pardubic, neboť již nechtěly dojíždět do školy z místa jejich bydliště v Hradci Králové. Zapomněla jsem zmínit, že obě studují na Univerzitě v Pardubicích. Do Hradce Králové šly bydlet hlavně z toho důvodu, že si na srovnávacích testech v Praze našly přátele, kteří šli bydlet právě do Hradce Králové. Jelikož restaurace v Hradci Králové a restaurace v Pardubicích spadají pod stejnou obchodní korporaci XYZ, bylo jim navrženo, že mohou do restaurace v Pardubicích přejít, aby nemusely dojíždět do Hradce Králové jenom kvůli práci.

Trvalo mi jeden měsíc, než jsem si získala jejich přízeň a souhlas ke spolupráci ohledně méjí bakalářské práce. Jeden měsíc je bohužel dost krátká doba na to, abych pro svůj terénní výzkum získala potřebné informace. Z tohoto důvodu jsem poprosila o spolupráci zaměstnance z restaurace v Hradci Králové, kteří mi ohledně adaptace Saši a Diany poskytnou doplňující informace.

Diana pochází stejně jako Nastěnka z Ruska, konkrétně z oblasti Soči. Je jí dvacet jedna let a v České republice je tři roky. Do České republiky přišla za účelem studia. Aby mohla studovat vysokou školu v České republice, musela dělat srovnávací testy v Praze stejně jako Aljonka a Nastěnka. V restauraci v Hradci Králové pracovala přes jeden rok. Podle mého názoru a názoru zaměstnanců v Hradci Králové umí dobře česky, pokud tedy česky mluvit chce.

Jak již jsem zmínila, v práci komunikují pouze v ruštině. Toto byl jeden z problémů, který se na jejich pracovišti musel řešit. Jedna ze zaměstnankyň v restauraci v Hradci Králové si na jejich komunikaci v ruštině stěžovala, neboť se domnívala, že ji pomlouvají v ruském jazyce, což byl však výmysl. Hlavní problém byl ten, že jim nerozuměla, a proto si vymyslela tuto lež. Vedení jim tedy doporučilo komunikovat pouze v češtině, že to tak bude pro kolektiv v restauraci v Hradci Králové a pro jejich adaptaci lepší.

Od této doby se dívky snažily komunikovat na pracovišti pouze v češtině. Rusky spolu komunikovaly pouze tehdy, když byly spolu na pracovní pauze, což se však mnoho zaměstnancům také nelíbilo.

Dozvěděla jsem se, že Saša je z neúplné rodiny a jejich finanční možnosti nejsou zrovna nejlepší. Z tohoto důvodu chodí do práce víc než Diana.

Největším překvapením pro mě bylo to, když jsem se Saši ptala, zdali má partnera. Odpověděla, že toto téma je velmi komplikované a nechtěla o tom mluvit. Až později jsem se dozvěděla od Diany, že dívky chodí spolu. Saša je lesbička a Diana je bisexuálka. Možná to je hlavní důvod, proč jsou tak uzavřené před společností a nechtějí s nikým komunikovat, ale to je však pouze moje domněnka.

Kdybych měla říct něco v krátkosti o Dianě, tak pochází z Krymu. Je jí dvacet jedna let. V České republice je také tři roky. U obchodní korporace XYZ pracuje přes jeden rok. V současné době bydlí společně se Sašou na vysokoškolských kolejích v Pardubicích. Diana také musela dělat srovnávací testy v Praze a do České republiky také přišla pouze za účelem studia.

Obě dívky studují na Univerzitě Pardubice stejnou fakultu, avšak jiný obor. Obě navštěvovaly integrační centra v Praze, ale nevím konkrétně jaká. Domů jezdí jednou za půl roku, v zimním semestru na jeden měsíc, v letním semestru na dva měsíce.

3 TERMINOLOGIE SPOJENÁ S ADAPTAČNÍ STRATEGIÍ IMIGRANTŮ

S tématem adaptační strategie imigrantů souvisí mnoho pojmů a termínů. U každého pojmu a termínu existuje mnoho různých metod a teorií, jak tento pojem nebo termín správně definovat, uchopit nebo vnímat. Často dochází i k tomu, že mnoho těchto definic je v rozporu.

Většina těchto pojmů a termínů související s adaptační strategií imigrantů jsou pro laika zcela neznámé. Ačkoliv si každý může vyhledat definici konkrétního pojmu nebo termínu s tímto tématem spojenou, může většina laiků danou definici špatně pochopit nebo vnímat. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla zabývat se některými pojmy a termíny, souvisejícími s adaptační strategií imigrantů, ve své bakalářské práci pro snadnější pochopení a vnímání mého terénního výzkumu.

3.1 Adaptační strategie (adaptace)

Imigranty, kteří se rozhodnou na delší dobu nebo natrvalo pobývat v jejich cílové zemi, čeká proces adaptace. Tento proces adaptace probíhá u každého imigranta individuálně a záleží na něm samotném, jakou adaptační strategii zvolí. Podle Šiškové (2001, 23) není proces adaptace ovlivněn pouze samotným migrantem, ale i řadou jiných faktorů, a to zejména imigrační politikou země a přístupem její majoritní populace k imigrantům.

Obecně je samotný proces adaptace považován za vážný akt, který silně postihuje život migranta. „*„Stres z migrace“ je mnohdy přirovnáván k situacím, jimž člověk musí čelit např. v případě úmrtí blízkého člena rodiny, rozvodu nebo při velikém osobním zadlužení*“ (Šišková 2001, 23). Tento takzvaný stres z migrace se mých respondentek naštěstí netýkal. Po příletu zpátky do České republiky jsem však mohla sledovat jisté známky deprese, a to když přiletěly po návštěvě své rodiny.

S pojmem adaptace souvisí mnoho teorií, konceptů, přístupů a terminologií. Já jsem se zaměřila pouze na čtyři konkrétní pojmy: asimilaci, marginalizaci, segregaci a integraci.

Pojem **asimilace** má mnoho různých definic. Například podle Šiškové (2001, 23) má v Evropě často jasný podtext konečného stavu fáze adaptace v imigrační společnosti, je to takzvané „splynutí s majoritní populací“. V americkém kontextu má většinou rozličné formy adaptace bez jejich bližší vymezení.

Dále Šišková (2001, 24) vysvětluje adaptační proces imigranta v novém prostředí jako přirozený proces vývoje, končící po čase nevyhnutelně stejně splynutím v majoritní společnosti. Na tuto teorii podle ní navazuje model tzv. „tavícího kotle“, který však minoritě přiznává alespoň malou národovtornou roli.

Dalším modelem adaptační strategie je **integrace**. *„Integrace je oboustranný proces, do kterého vstupují jak cizinci, tak většinová společnost. Musí být založen na vzájemném přínosu pro obě strany – cizince i majoritu. Jenom vzájemné porozumění a respekt při vědomí oboustranné prospěšnosti a potřebnosti integrace může předejít vzniku či eskalaci problémů ve vzájemných vztazích“* (Integrace cizinců v ČR 2017).

Ve Slovníku sociální práce je přímo definovaná integrace uprchlíků. *„Přiměřená i.u. je výsledkem realistického hodnocení situace ze strany uprchlíků a nabídky hostitelské země. Uprchlíci si vybudují nové kontakty a ponechají si svou minulost i tradice své kultury...“* (Slovník sociální práce 2003).

Nechci tím říci, že by moje informátorky byly uprchlíci. Pouze se snažím poukázat na to, že u všech mých informátorek došlo k ponechání jejich minulostí i tradic jejich kultury.

Podle Šiškové (2001, 24) je tento proces považován za přirozený a ideální. Nejideálnějším procesem podle ní je takzvaný „strukturální integrace“, která v sobě nese všeobecnou rovnoprávnost imigrantů s majoritní společností, včetně možnosti zachovat si do jisté míry osobité rysy chování daného etnika.

Podle Drbohlava (2010, 92) je strukturální integrace popis nabývání práv a postavení v hlavních institucích přijímacího státu. Tento proces rozdělil do několik sfér.

„Kulturní sféra integrace zahrnuje procesy směřující ke kulturním a behaviorálním změnám a změnám postojů jedinců. Sociální sféru integračního procesu lze popsat jako oblast začleňování do privátních sfér přijímací společnosti skrze přátelské vazby, partnerské vztahy nebo členství v různých klubech a organizacích... Někdy lze také ještě přidat „vnější“ sféru integračního procesu, kterou lze charakterizovat jako postoje přijímací společnosti“ (Drbohlav 2010, 92).

Tyto sféry strukturální integrace jsem u svých informátorek mohla sledovat v terénním výzkumu v restauraci v Pardubicích. Mluvím zejména o období na začátku svého terénního výzkumu, kdy se moje informátorky snažily do kolektivu restaurace v Pardubicích integrovat. Jak Drbohlav popisuje v kulturní sféře, tak i ony, aby se lépe integrovaly do kolektivu restaurace v Pardubicích, změnily jisté prvky, například styl oblékání.

Většina z mých informátorek ze začátku výzkumu nosila krátké šaty, boty na vysokém podpatku, vyzývavé topy a nikdy nevyšly z domu neupravené nebo nenamalované. Jak jsem pochopila z rozhovorů s Aki a s Aničkou, tak v Kazachstánu nebo v Moldavsku všechny dívky chodí takto upravené.

„U vás máte takovou divnou módu. Vy chodíte v teplákách a nosíte takové divné věci... Když já vycházím z domu, tak na mě všichni divně koukají. To je takové nepříjemné“ (informátorka Anička).

Z tohoto důvodu se moje informátorky podle jejich slov rozhodly pro pohodlnější styl oblékání - pro „český styl“, aby se lépe do české společnosti adaptovaly a nepřipadaly si v této společnosti nepříjemně. Většina z mých informátorek proto začala místo „podpatků“ nosit botasky a místo šatů rifle a tričko.

Další sférou, o které Drbohlav mluví, je sociální. Zde jsem mohla v kolektivu restaurace v Pardubicích sledovat, jak si moje informátorky tvoří nová přátelství. Kvůli tomu se lépe adaptují nejen v kolektivu restaurace v Pardubicích, ale i v české společnosti.

Dále jsem tuto sféru mohla sledovat i v kampusu Univerzity Pardubice, konkrétně v „Dýdý“, což je studentská hospoda nebo spíše klub. Zde jsem mohla pozorovat, jak vznikají nová přátelství a partnerské vztahy. Mluvím zde pouze o svých informátorkách.

Například v roce 2001 nebo i v jiných západoevropských demokraciích, podle Šiškové (200, 24) mnozí imigranti nedosáhli takzvané „strukturální integrace“, nýbrž pouze určitých dílčích integrací, což s sebou nese v některých směrech zatím více či méně diskriminační postavení.

Ačkoliv Šišková tento názor napsala v roce 2001, tak si myslím, že většina imigrantů stále nedosáhla takzvané „strukturální integrace“, mluvím především o České republice. Zejména pak souhlasím s tím, že většina imigrantů nedosáhne „úplné integrace“ do majoritní společnosti. Neboť jak jsem díky svému terénnímu výzkumu zjistila, vždy budou majoritní společnosti nějakým způsobem diskriminováni.

Dalšími modely jsou **segregace** a **separace**. Tyto výsledné modely celého procesu adaptace již nepatří mezi „bezproblémové“.

Neboť v obou modelech adaptační strategie se jedná o formu vyčlenění imigrantů z majoritní společnosti. Rozdíl mezi separací a segregací se zakládá na aktivitě imigrantů, lépe řečeno majority: podle Janské (2002) se za separaci považuje stav, kdy se imigranti sami straní majoritní společnosti. Za segregací je označována situace, kdy jejich vyloučení způsobuje postoj majoritní společnosti.

Posledním modelem adaptační strategie, o kterém se chci zmínit, je **marginalizace**. Marginalizace, konkrétně myslím marginalizaci minorit, přesněji imigrantů, je adaptační proces, kdy imigranti necítí potřebu intenzivního kontaktu s majoritní společností a zároveň ani nelpí na vlastní minoritní kultuře, čímž dochází k jejich dvoustranné sociální exkluzi. Dalo by se zde mluvit o vytlačení imigrantů na okraj společnosti.

Pro snadnější pochopení adaptačních strategií jsem si vybrala model J. W. Berryho, který ve své knize uvádí ilustraci integračního chování subjektů na tzv. mikroúrovni, neboli se zaměřuje na chování jedinců, nikoliv státu.

Berry (1992) na základě kombinace možných alternativ v rámci akulturační strategie: zda

A. imigrant udržuje vztahy s ostatními etnickými skupinami, nebo nikoliv,

B. zda si současně zachovává svou kulturní identitu, či nikoliv, definuje čtyři základní typy soužití:

- **integraci** (A – ano, B – ano),
- **asimilaci** (A – ano, B – ne),
- **separaci** (A – ne, B – ano),
- **marginalizaci** (A – ne, B – ne).

3.2 Migrační proces

S fenoménem migrační proces souvisí zejména pojem migrační rozhodování nebo rozhodování k migraci. Tyto pojmy odkazují k uvažování o odchodu z rodné země či setrváním před vlastním pohybem v průběhu pobytu v cizí zemi a po návratu, popřípadě reemigraci.

Proč se lidé vůbec rozhodují k migraci? Nynější masivní pohyby mají mnoho různých příčin a důsledků. Jednou z příčin může být například ekonomická situace dané země, politický systém nebo hrozící vojenský konflikt, jak je tomu u mých respondentek.

Samotný pojem migrace bychom mohli definovat tak to: „*Stěhování obyvatel z jednoho regionu (země, kontinentu) do jiného regionu (země, kontinentu); může tedy jít o jev vnitrostátní i mezinárodní. Z hlediska určitého státu je buď imigrací (přistěhovalectvím), nebo emigrací (vystěhovalectvím). Vlivy vypuzující obyvatelstvo ze země se nazývají vytlačující faktory: slabá*

ekonomika, vysoká inflace, vysoký přírůstek obyvatel, mizení tradičních zdrojů obživy, ekologické katastrofy, politická nestabilita. Vlivy přitahující imigranty do určité země čili přitahující faktory jsou: bohatství země, politická stabilita, vzdělávací a pracovní příležitosti, garantovanost lidských práv. Migranti přicházejí do nové země buď legálně, nebo ilegálně. Všechny vyspělé země v současnosti zažívají migrační přírůstky obyvatel a vznik komunit přistěhovalců. V nich se koncentrují specifické ekonomické a sociální problémy: chudoba, nekvalitní bydlení, horší úroveň výživy a zdraví, koncentrace přistěhovalců jen v některých segmentech trhu práce, nezaměstnanost, oslabování vlastní kultury (např. nedostupností vzdělávání v mateřském jazyce), těžkosti s osvojováním jazyka většinové kultury, ztížená dostupnost vzdělávání pro děti imigrantů, rasistické projevy většinové společnosti, někdy i nepřátelské projevy imigrantů z předchozích přistěhovaleckých vln...“ (Slovník sociální práce 2003).

Pokud bych to měla brát z globálního hlediska na úrovni mezinárodní migrace, tak podle Šiškové (2001, 19) obecně a velmi jednoduše charakterizováno, hlavní tok migrantů je z chudého Jihu na bohatý Sever. Převedeno do geografického vyjádření, bohaté země (západoevropské), zejména např. USA, Japonsko, Velká Británie, země Perského zálivu apod. na svá území přitahují pracovní a rovněž i politické imigranty.

Hlavním výsledkem tohoto vývoje je podle Šiškové (2001) trvalý a rostoucí migrační tlak zemí Jihu, neboť nejsou schopny vlastní modernizace a ekonomického rozvoje.

„Situace je navíc komplikována existencí dalších významných „push“ faktorů (tedy faktorů, které „vypuzují“ obyvatelstvo ven z jejich mateřské země – versus „pull“ faktory, které je naopak do nové země přitahují)“ (Šišková 2001, 19).

Pokud bych to měla uvést na konkrétním případu mých informátorek, tak pro většinu z nich byly „push“ faktory: ekonomická situace, politický systém, potencionální válečný konflikt, omezování jejich lidských práv a svobod, nevyspělý školský systém apod. Za „pull“ faktory,

kteře ovlivnily jejich rozhodnutí migrovat do České republiky lze považovat: lepší ekonomická situace, stabilní politický systém, potencionální osobní rozvoj, vzdělání, s tímto souvisí i bezplatné studium oproti jiným zemím Evropské unie, příroda, kultura apod.

Jak již jsem zmínila v citaci ze Slovníku sociální práce (2003), tak všechny vyspělé země zažívají v současné době migrační přírůstky obyvatel a vznikají nové komunity nebo staré se rozrůstají. S tímto faktem přichází i celá řada problémů, jak jsme již zmínila v citaci. Když bych to měla uvést na konkrétním příkladu mých informátorek, tak z velké části jde právě o problémy nedostupnosti vzdělávání v mateřském jazyce, těžkosti s osvojováním jazyka majoritní skupiny nebo rasistické projevy většinové společnosti.

Avšak polovina mých informátorek žije v komunitě, kde si jedinec nemůže moc osvojit jazyk majoritní skupiny, neboť v komunitě se moje informátorky baví pouze v ruštině. Což může být jedním z aspektů bariéry mezi majoritní skupinou a minoritní skupinou. Tímto problémem se dále zabývám v podkapitole 4.1 Komunikace.

4 POSTOJE K IMIGRANTŮM, MINORITNÍ POPULACI V ČESKÉ REPUBLICĚ

4.1 Komunikace

Imigranti, kteří žijí na území České republiky, od nás nejsou tolik odlišní nebo spíše většina z nich. Avšak všichni pocítujeme, že „my“, majoritní společnost, se chováme jinak než minoritní populace. Tento pocit míváme, zvláště když jde o komunikaci s minoritní populací, s imigranty.

Většina lidí se hněvá, že se minoritní populace žijící u nás nenaučila za dobu svého pobytu správně komunikovat v českém jazyce. Tento problém vytváří velké riziko nepochopení mezi majoritní skupinou a minoritní skupinou. Neboť podle mého názoru česká společnost někdy nechce pořádně naslouchat imigrantům nebo minoritní společnosti.

Drbohlav (2010, 97 – 98 in Monitoring 2002) shromáždil z jednotlivých monitorujících zpráv, které vznikly za účelem poradním okresním orgánům lépe integrovat cizince, určité závěry. Jedním závěrem z těchto monitorujících zpráv je i to, že Drbohlav za hlavní překážku považuje jazykovou bariéru a odlišnost v kultuře a mentalitě imigrantů.

Ačkoliv mé informátorky mluví velmi dobře česky, tak drobná jazyková bariéra se tam nachází. U všech rozhovorů jsem své informátorky musela pozorně poslouchat, sledovat jejich gesta a mimiku, protože stačila malá nepozornost a mohla jsem si jejich komunikaci špatně vyložit, pochopit nebo udělat předčasné závěry.

Tento problém nastal při jednom rozhovoru s Aki, protože mluvila celou dobu o spánku v kontextu souvisejícím s prací. Člověk by logicky usoudil, že je z práce unavená. Aki však spánkem nemyslela únavu, ale spacák. Měla totiž jet s kolektivem na firemní akci a potřebovala si ho od někoho půjčit. Jenomže Aki celou dobu svoji myšlenku formulovala stylem, že potřebuje spánek do práce.

Na tomto příkladu lze vidět, že se Aki správně nevyjádřila a já si tím pádem její komunikaci chybně vysvětlila. K takovému nedorozumění dochází v komunikaci mezi majoritní společností a minoritní skupinou. A právě kvůli takovému nedorozumění může vzniknout i negativní reakce nebo konflikt.

Jak tedy správně komunikovat, aby nedošlo k nedorozumění nebo ke konfliktu? Pro imigranty například existují určité obecné zásady jak komunikovat v cizině.

„Nečekej nikdy jen běžnou standardní reakci. V každé situaci může dojít k překvapení. Užívej jak, rozum, tak srdce (instinkt) v každé situace, do kterého se dostaneš – jenom současné užití obojího, za jejich vzájemné kontroly, ti umožní nalézt způsob, jak se přirozeně a bez násilí chovat a reagovat.

Nikdy si nepřipouštěj pocity pýchy či nadřazenosti. Každý národ má své pozitivní i negativní vlastnosti, které jsou částečně jeho specifické identity.

Uč se respektovat jinou stupnici hodnot, než je tvoje vlastní... Nauč se vedle slovního vyjádření také nonverbální komunikaci, již můžeš vhodně uplatnit v daném prostředí. Pokus se kontrolovat, jak vypadáš, jaká jsou tvoje gesta, posunky, pohledy.

Snaž se, aby tvé nonverbální projevy byly jasně srozumitelné, a snaž se také porozumět nonverbálním signálům lidí, kterými se setkáš. Často jsou důležitější než slova“ (Bouzek 2008).

Tyto zásady jsem použila při svých rozhovorech s mými informátorkami. Snažila jsem se soustředit nejen na jejich verbální, ale i na jejich nonverbální komunikaci. Toto rozhodnutí bylo, jak se ukázalo správné, neboť díky jejich nonverbální komunikaci jsem mohla zjistit, jaká témata jsou pro ně citlivá nebo nepříjemná, a která naopak.

Možná kdybychom všichni používali tyto zásady, mohli bychom lépe imigrantům porozumět. Avšak komunikace není ovlivněna pouze verbálními a nonverbálními projevy, ale

i jinými faktory: hodnotami, vnímáním, předsudky neboli předpojatostí nebo samotným komunikačním stylem.

Své hodnoty přijímáme většinou v rámci socializačního procesu. Učíme se je od dětství od naší rodiny a společnosti, ve které vyrůstáme. Dále se dozvídáme o sankcích, pokud hodnoty nedodržíme. Samozřejmě každý jedinec má jiné hodnoty a sankce. Z tohoto důvodu se může stát, že hodnoty jiného jedince, zvláště imigranta, jsou pro nás nepřijatelné. Můžeme je považovat i za hrozbu pro náš život, stejně jako majoritní společnost může považovat hodnoty určité minoritní společnosti za neakceptovatelné.

Dalším faktorem, ovlivňujícím komunikaci, je vnímání, jak „my“ vidíme ty „druhé“ a jak ti „druzí“ vidí „nás“. Laicky řečeno, každý máme svoji pravdu.

Vnímání je ovlivněno naší zkušeností. Tím, co jsme prožili, viděli, zaslechli, naučili se. Podle Šiškové (2001, 15) si vůbec neuvědomujeme, že naše vnímání ovlivňuje mnoho faktorů. Proto si myslíme, že naše vnímání je jediné správné. Většinou nedokážeme akceptovat jiné vnímání druhého člověka, protože si myslíme, že je „nenormální“.

S těmito aspekty souvisí i předsudky, které ovlivňují nejenom naši komunikaci, ale i náš postoj, hodnoty, vnímání a celý náš život. Je velmi obtížné nemít žádné předsudky a dívat se na svět „otevřeně“.

Mluvím tím zejména o stereotypch vůči imigrantům. Neznám snad jediného člověka, který by neměl vytvořený stereotyp vůči imigrantům. Kvůli stereotypům většina obyvatelstva České republiky, zejména ta starší generace, imigranta ani nepozdraví, natož aby s ním začala mluvit. Mladší generace má v tomto případě určité obavy.

Ve svém terénním výzkumu jsem si mohla všimnout, že kolektiv restaurace před nastoupením Aki do pracovního procesu měl z komunikace s ní velké obavy. Hlavním důvodem byly právě vytvořené stereotypy, protože imigrant rovná se jazyková bariéra. Obavy z toho, kdo jí vysvětlí, jak má pracovat, co má používat, co smí a nesmí dělat, když většina

kolektivu nemá ani vysokou úroveň anglického jazyka. Jak se s ní kolektiv dorozumí? Bude to takový problém, že bude muset odejít ze zaměstnání? Takové otázky si zaměstnanci restaurace v Pardubicích kladli dříve, než Aki poznali.

Zde můžeme vidět všechny faktory, ovlivňující komunikaci s imigrantem, stereotypy, vnímání, hodnoty. Většina zaměstnanců si vůči Aki vytvořila bariéry ještě dříve, než se s ní seznámili.

Poté, co Aki nastoupila do práce, nechtěla s ní většina zaměstnanců kvůli vytvořeným obavám vůbec komunikovat. Mnoho zaměstnancům dlouho trvalo, než s Aki začali komunikovat, protože vytvořené předsudky, ať jednoho jedince nebo více, mohou ovlivnit kolektiv celé firmy, oblasti nebo dokonce státu.

Tento problém samozřejmě ovlivnil i adaptační proces Aki. V této fázi terénního výzkumu můžeme tedy mluvit o separaci. Neboť Aki kolektiv restaurace v Pardubicích obchodní korporace XYZ nepřijal právě kvůli stereotypům a obavám.

Po půl roce už skoro celý kolektiv restaurace v Pardubicích své obavy a stereotypy vůči Aki a ostatním mým informátorkám, které během půl roku do této restaurace v Pardubicích nastoupily, odstranil.

Bohužel se však objevil jiný problém - moje informátorky mezi sebou začaly komunikovat pouze v ruštině, což bylo pro majoritní společnost neakceptovatelné. Vedení této restaurace jim nepochybně nemohlo přikázat, aby komunikovali pouze v českém jazyce. Proto v této fázi výzkumu můžeme mluvit o asimilaci.

Dalším problémem, souvisejícím s komunikací, byl osobní rozvoj mých informátorek v této restauraci v Pardubicích na pozici pokladní. Moje informátorky se chtěly naučit další pozici v této restauraci v Pardubicích, avšak na pozici v kuchyni neměly dostatek fyzické síly a na pozici pokladní je vedení odmítalo zařadit.

Hlavním důvodem byla podle vedení právě jazyková bariéra. Manažer restaurace v Pardubicích se bál reakce zákazníků a potencionálních konfliktů kvůli nedostačující úrovni českého jazyka mých respondentek, což je podle mého názoru irelevantní.

Vedení argumentovalo tím, že tuto restauraci v Pardubicích navštěvuje mnoho lidí z okolních vesnic, kteří pro „takové lidi“ nemají pochopení. Dalším argumentem vedení byla ochrana mých informátorek. Chtěli tak předejít potencionálnímu verbálnímu útoku na mé informátorky, tím jsou myšleny urážky a výhrůžky. Obávali se, že by tento verbální útok na informátorky mohl mít pro jejich život v České republice fatální dopad, zvláště pak na jejich osobní život.

Tento problém jsem se během svého terénního výzkumu snažila vyřešit s vedením této restaurace v Pardubicích. Tento rok se mně a mým kolegům konečně podařilo přesvědčit manažery v restauraci v Pardubicích o zařazení informátorek na pozici pokladní, nebo jsme si to alespoň mysleli. Vedení firmy nám sice vyhovělo, avšak na tuto pozici dali Aljonku, která z mých informátorek mluví „nejhůř“ česky. U ní jediné se vyskytuje jazyková bariéra, o čemž vedení restaurace v Pardubicích samozřejmě vědělo.

Aljonka je velmi šikovná a učenlivá dívka. Každým dnem zlepšuje svoji češtinu, ale bohužel pro pozici „pokladní“ to zatím není dostačující, čehož si vedení restaurace bylo vědomo už před jejím zařazením na tuto pozici.

Z tohoto důvodu byla Aljonka z této pozice stažena zpátky na původní pozici příprava sendvičů. Do budoucna ji vedení této restaurace v Pardubicích vrácení na pozici pokladní přislíbilo, ale až po zlepšení jejích jazykových dovedností.

Po tomto „pokusu“ dostali na tuto pozici všichni imigranti tzv. stopku, což vedení restaurace v Pardubicích úmyslně chtělo. Přestože i nadále o tomto problému probíhají jednání s vedením, jsou tato konání zatím bez úspěchu. Podle mého názoru by mohla pomoci změna vedení v této restauraci v Pardubicích.

Z tohoto důvodu se většina z mých informátorek rozhodla tuto restauraci opustit, neboť nechtěly být pouze na jedné pozici, ale chtěly zažít a naučit se něco nového.

Aki přijali do jedné kavárny v Pardubicích, kde obsluhuje zákazníky. *„Jako bála jsem se, že bude jazyková bariéra, ale žádná není. Lidé jsou moc milí, hlavně babičky a dědečkově. Všichni se mě ptají, odkud jsem. Jsem tam strašně šťastná. Když za mnou přijde Igor, tak si povídáme a je to takový pěkný. Jsem upravená a nesmrdím jako z té bývalé práce...“* (informátorka Aki).

Proč nemělo vedení v tomto obchodním zařízení obavy jako vedení v restauraci v Pardubicích? Proč imigranti můžou v této kavárně obsluhovat bez problémů? Může to být tím, že vedení této kavárny nemá vůči imigrantům vytvořené stereotypy, či se jimi spíše neřídí. Opravdu mají předsudky takovou moc? Tyto otázky si pokládám každý den, když jsem ve své práci nebo v kavárně, kde Aki nyní pracuje.

4.2 Postoje k imigrantům

Jaký je rozdíl mezi cizincem a imigrantem? Je v tom vůbec nějaký rozdíl nebo záleží na individuálním názoru? Pro mnoho lidí jsou to pouze synonyma. Pro právníka je pojmem cizinec označován imigrant v zákonech.

Po přečtení odborných knih jsem došla k závěru, že záleží na individuálním názoru. Některý sociolog mluví o cizincích jako o imigrantech a jiný zase naopak.

Podle Schutze je situace imigranta podobná situaci *„žadatele o přijetí do uzavřeného klubu, nastávajícího zete, který chce být přijat v rodině své budoucí manželky, farmářského syna vstupujícího na univerzitu, obyvatele města, který se usadí ve venkovském prostředí, odvedence, který vstupuje do armády“* (Schutz 1944, 499).

Všichni jsou v tomto ohledu cizinci, kteří se pokoušejí interpretovat kulturní vzorce skupiny, jíž se chtějí stát. Pro imigranty a cizince v cizí zemi je tento stav vyhocen v tom významu, že se týká všech okruhů žití.

Stejně jako tomu bylo u mých informátorek, snažily se o přijetí do uzavřeného kolektivu obchodní korporace XYZ. Nejdříve se snažili kolektivu přizpůsobit, zejména Aki, která byla první imigrantkou v restauraci v Pardubicích obchodní korporace XYZ. Snažila se o integraci do pracovního kolektivu. Změnila kvůli tomu svůj styl oblékání, snažila se přizpůsobit své chování a jednání, zdokonalit český jazyk, navštěvovala integrační centra v Pardubicích. Kolektiv obchodní korporace ji však mezi sebe nechtěl přijmout, neboť si vytvořil předsudky a stereotypy, jak již jsem zmínila v kapitole 4.1 Komunikace.

Do jisté míry můžeme o Aki mluvit jako o určitém problému nebo o určité překážce v kolektivu restaurace v Pardubicích. Neboť Aki svým příchodem narušila určitý stereotyp kolektivu této provozovny.

Hlavním důvodem byl její původ, protože Aki pochází z Kazachstánu. Jak jsem zjistila díky svému terénnímu výzkumu, většina lidí z tohoto kolektivu ani neví, kde Kazachstán leží, natož aby si o obyvatelích této země mohli vytvořit nějakou představu. Proto si většina lidí z tohoto kolektivu o Aki vytvořila „obrázek“ pouze z toho, co o imigrantech slyšela v médiích. Podle mého názoru nejsou česká média moc důvěryhodným zdrojem. Samozřejmě záleží na úhlu pohledu každého z nás. Podle mého názoru média dostatečně neinformují občany České republiky o problematice imigrantů a migrace všeobecně. Tento problém kritizuje i Drbohlav.

„Kritizována je role médií při vytváření obrazu cizinců. Obecně chybějí objektivní informace o cizincích a zemích jejich původu“ (Drbohlav a kol. 2010, 97 in Monitoring 2002).

Dále také v médiích většinou můžeme vidět nebo slyšet jedince, kteří sice o tomto problematickém tématu hovoří, ale nemají s ním zkušenosti nebo dokonce i znalosti na to, aby

o tomto tématu mohli veřejně mluvit. Podle mě toto hledisko patří do skupiny faktorů, které negativně ovlivňují českou společnost a její názor na imigranty.

„Média představují přirozený zdroj informací o cizincích. Způsob, jakým o cizincích píší nebo promlouvají, může podstatně ovlivnit představy, které o cizincích česká společnost má“ (Nečitelní cizinci 2003).

„Cizinec je vždy někdo, kdo se liší. Liší se v různé míře a v různých směrech. Cizinec má v dokladech zapsanu zemi původu, může se jinak oblékat, může jinak vypadat. Může také jinak jednat... Pokud nemá většinová společnost představu o tom, jaké jsou zkušenosti cizinců, jejich pohled na svět a motivy jejich činů, je obtížné, aby si navzájem rozuměli a mohli říci: „chápu, co ten druhý dělá“ (Schütz 1974, cit. Dle Nohejl 2001, 49). Tato neinformovanost způsobuje pochybnost a obavy, na jejichž základě můžeme ostatním začít připisovat ty nejhorší postoje, chování a názory. To může vést k nenávisti, v nejhorším případě a ve spojení s dalšími činiteli až k otevřené agresi.

Například žádný zaměstnanec z kolektivu restaurace v Pardubicích neměl s imigrantem vlastní zkušenosti - mluvím zde o dlouhodobých zkušenostech. Samozřejmě každý zaměstnanec této restaurace v Pardubicích někdy v Pardubicích imigranta potkal, ale nikdy s ním nemluvil nebo jinak se s ním konfrontoval. Velká část zaměstnanců si tak názor na imigranty vytváří právě kvůli tomu, co vidí nebo slyší v českých médiích, jak jsem kvůli mému terénnímu výzkumu v této restauraci v Pardubicích zjistila.

„Vím, že sem má nastoupit nová holčina. Myslím, že je někde z Kazachstánu nebo někde odtamtud. Jako vůbec si nedokážu představit, jak bude vypadat, natož jak bude mluvit. Ale myslím si, že tu dlouho nevydrží a že nezapadne. Je to přeci jenom cizinka a ty tu nikdy nepracovali... jde pouze o snahu vedení to tu udělat „multi-kulti“ a vyrovnat se jiným restauracím. Stejně jde jenom o prachy... Nevím, proč bychom měli zaměstnávat cizince, když

každý vidí v televizi nebo slyší v rádiu, čeho jsou schopni a jací jsou...“(zaměstnanec restaurace v Pardubicích).

Toto je názor jednoho ze zaměstnanců této restaurace v Pardubicích. Jak potom mohou imigranti najít v České republice práci, jestliže každý bude mít podobný názor jako tento zaměstnanec a bude ovlivněn pouze tím, co slyší od ostatních a nedokáže si vytvořit svůj vlastní názor?

Když si Aki po příletu do České republiky začala hledat práci, nebylo to pro ni, jako pro imigrantku, lehké, tvrdí. *„Hned po příletu jsem si začala hledat práci, abych ulehčila situaci svým rodičům. U nás je normální, že pracujeme. Nikdo mě však nechtěl přijmout. Já měla všechny papíry, ale vždycky se objevil problém. Až po roce a půl jste mi dali možnost pracovat v této restauraci. Já byla strašně šťastná a vděčná... když jsem zjistila, že vám my nevadíme, tak jsem to řekla kamarádkám a ony chtěly taky pracovat u vás...“(informátorka Aki). Bohužel se mi od mých informátorek nepodařilo zjistit, v čem byl konkrétní problém jejich nepřijetí do jiné práce. Mohu si pouze domýšlet.*

V této obchodní korporaci, přesněji v restauraci v Pardubicích, pracuji již dva a půl roku, ale mohla jsem se v rámci svého osobního rozvoje podívat i do jiných restaurací této obchodní korporace XYZ. Přesněji v této restauraci v Pardubicích jsem mohla vidět zvraty, které v této restauraci po změně vedení nastaly. Mluvím zde zejména o zvratu ohledně přijímání imigrantů do této restaurace v Pardubicích. Původní vedení by do této restaurace imigranta nikdy nepřijalo, a to zejména z důvodu názoru majoritní společnosti nebo spíše kolektivu této restaurace. Neboť zaměstnanci, kteří tam pracovali dříve, nechtěli s imigranty pracovat. Hlavním důvodem byly stereotypy a obavy, například komunikace. O tomto problému mluvím v kapitole 4.1 Komunikace. Bohužel se mi nepodařilo zjistit další přesné informace, protože většina zaměstnanců z tohoto období zde již nepracuje.

Nepochybně se svět a názory lidí neustále mění, přichází nová doba a s ní i nové možnosti a jiné pohledy a přístupy. Stejně tomu bylo i u této obchodní korporace XYZ, přesněji v restauraci v Pardubicích, kde došlo k radikální změně vedení. Obchodní korporace XYZ se rozhodla pro „omlazení“ vedení všech svých restaurací v České republice, protože mladí lidé mají inovativní myšlenky a spoustu nových nápadů jak zdokonalit tuto obchodní korporaci XYZ. Taková byla jejich představa.

Pro restauraci v Pardubicích to byl podle mého názoru obrovský krok dopředu, protože začala zaměstnávat imigranty a lidi z jiných marginálních skupin. Snažila se překonat svoje obavy a odstranit nebo transformovat svoje dosavadní stereotypy.

Trvalo půl roku, než se podařilo odstranit určité stereotypy a dalo se hovořit o integraci imigrantů do kolektivu obchodní korporace XYZ. Neboť do té doby šlo pouze o separaci a v určitých případech bychom mohli mluvit i o marginalizaci, a to zejména u Alionky.

O separaci mluvím z toho důvodu, že majoritní společnost, přesněji kolektiv této restaurace, nechtěl přijmout minoritní společnost, tedy imigranty, mezi sebe, ačkoliv snaha imigrantů, mých informátorek, byla dosti viditelná.

U Aljonky mluvím o marginalizaci zejména z toho důvodu, že hlavním cílem Aljonky bylo odpracovat si svoji pracovní dobu a odejít domů. S nikým nekomunikovala a každému se vyhýbala. Svoji práci dělala dobře, ale o „kamarádství“ nebo o začlenění nestála, stejně tak jako kolektiv restaurace v Pardubicích.

Kvůli tomu, že Aljonka nebyla komunikativní a přátelská, ji pracovní kolektiv marginalizoval. Dá se říci, že byla samostatnou jednotkou v této restauraci v Pardubicích, což však Aljonce nevadilo. Neboť Aljonce velmi dlouho trvá, než se adaptuje na nové prostředí.

Z výsledků mého terénního výzkumu mohu říci, že je to tím, že Aljonka je z mých informátorek nejmladší a ve svém životě si prošla určitými negativními zkušenostmi. Nemohu však konkrétně zmínit, jaké problémy to byly, protože si to moje informátorka nepřejde. Z těchto

důvodů je velmi často sama. Její nejoblíbenější činností je jízda na longboardu po Pardubicích a poslouchání písniček. Všechny tyto činnosti provozuje ráda sama, neboť si podle jejích slov může urovnat myšlenky.

4.3 Stereotyp

S tím, jak nahlížíme na imigranty, souvisí i pojem stereotyp. Jak moc nás v naší perspektivě ohledně imigrantů tento pojem ovlivňuje? Podle Košťálové (2012, 34) je stereotyp obraz, který vznikl v naší hlavě a ovlivňuje naše vnímání okolí každodenní reality. Tento obraz nebo spíše jeho matrice je zcela etnocentrická.

Můžeme zde tedy hovořit o stereotypu, jako o prostředku, který nám usnadňuje chápání našeho světa. Každý jedinec má buď kolektivní stereotyp nebo spíše stereotypy, které vznikly a vznikají v průběhu socializace konkrétního jedince. Socializací myslím například výchovu daného jedince, společnost, ve které vyrůstal, vzdělávací centra, která navštěvoval atd. Nebo má individuální stereotypy, které vznikají na základě vlastních zkušeností. (Košťálová 2012, 36)

Stereotyp, jak již jsem zmínila, nám usnadňuje, chápání našeho světa. Myslím tím zejména to, že nám pomáhá filtrovat určité informace z každodenní reality. Ve zkratce - nemusíme se nad některými věcmi zamýšlet, neboť kvůli stereotypu máme již o dané věci vytvořenou představu, mýtus.

Když to uvedu na konkrétním případu, tak většina zaměstnanců v restauraci v Pardubicích byla vychovávána ve společnosti, ve které je učili, že imigranti jsou negativním aspektem v České republice. Z tohoto důvodu si většina zaměstnanců v restauraci v Pardubicích vytvořila stereotyp, že imigranti jsou špatní a že je lepší se jim vyhýbat, neboť tak je to učila jejich rodina. Proto, když do této restaurace v Pardubicích nastoupili imigranti, většina zaměstnanců k nim už od začátku měla negativní vztah a raději se jim vyhýbala ještě dříve, než se s nimi seznámili.

Ačkoliv většina zaměstnanců této restaurace nebyla vychovávána ve stejném prostředí, tak kvůli šíření tohoto stereotypu, kolektivního stereotypu, v restauraci v Pardubicích, se všichni začali k imigrantům chovat stejně jako ti, u kterých se tento stereotyp vytvořil během výchovy.

Stereotyp však není neměnný, nýbrž je sdílenou ideou založenou na činitelích daných a volitelných. Podle Košťálové (2012, 35) se mění v závislostech na dobovém kontextu, což znamená, že jeho podoba je determinována interpretací, událostí, které jsou podníceny vznikem konkrétního stereotypu a následně i výkladem událostí, které vedly k jeho případné transformaci. Mluvím zde zejména o kolektivním stereotypu, který vzniká v procesu socializace v dané společnosti, konkrétně v restauraci v Pardubicích, jak jsem již zmínila.

„Život je příliš krátký a naše požadavky na jeho praktické využití jsou tak vysoké, že si nemůžeme dovolit, aby nás v každodenních záležitostech řídila jen nevědomost... Vytvořené kategorie pak bývají tvrdohlavé a brání se změnám“ (Allport 1979, 9, 23).

Stereotyp nám nejenom pomáhá snadněji chápat náš svět, ale určitým způsobem nás brání před naším světem a nevědomostí. Stereotyp je výsledkem kognitivní funkce lidského mozku, která je daná samotným evolučním vývojem. V průběhu dějin lidstva si lidský mozek vytvořil určité stereotypy, aby v případě ohrožení ušetřil konkrétnímu jedinci čas pro obtížné rozhodování. (Košťálová 2012, 35)

Z této perspektivy můžeme stereotyp chápat i jako prostředek pro snadnější adaptaci v novém prostředí. Na straně druhé nám stereotyp ovlivňuje naši interpretaci okolí, což může působit jako clona a omezit naše nové poznatky. Je otázkou, do jaké míry je stereotyp v tomto ohledu pozitivní aspekt a nebo naopak spíše negativní aspekt, který nás brzdí v chápání našeho světa.

Vzhledem k mému terénnímu výzkumu jsem se zaměřila na etnický stereotyp zejména z kolektivní perspektivy, konkrétně kolektivitu restaurace v Pardubicích.

„Etnický stereotyp – schématický způsob nazírání na Jiné/Druhé – je zjednodušená představa o jiném etniku/národu, kterou dotyčný jedinec sdílí se členy své vlastní skupiny. Příslušníkům skupiny Druhých, s nimiž nemá žádnou nebo jen velmi omezenou osobní zkušenost, připisuje charakteristické (nejčastěji záporné) vlastnosti i atributy“ (Košťálová 2012, 38).

Kvůli mému terénnímu výzkumu v restauraci v Pardubicích a v samotné obchodní korporaci XYZ jsem mohla zjistit, že tyto etnické stereotypy slouží členům tohoto kolektivu jako určitá obrana proti neznámému, jak jsem již zmínila v kapitole 2 Metodologie výzkumu. Čím více se budeme cítit v nebezpečí, tím více se budeme spoléhat na stereotypy jako na prostředek ochrany. Stereotypy nám pomáhají předvídat chování Druhých, například imigrantů, můžeme si tak naplánovat náš postup, naše chování, případně se i vyvarovat potencionálním konfliktům (Košťálová 2012, 38).

V restauraci si zaměstnanci kvůli vzniklým stereotypům vytvořili bariéru mezi nimi a těmi Jinými/Druhými. Byla to pro zaměstnance v restauraci v Pardubicích určitá forma obrany, neboť nikdo z nich neměl s imigrantem na pracovišti zkušenost. Nevěděli, jak se k nim daný imigrant bude chovat. Nedokázali vyvodit svoje správné chování k němu. Neznali o něm žádné bližší informace, aby si mohli vytvořit lepší obraz a transformovat určitým stylem svůj dosavadní stereotyp. Řídili se pouze dosavadními kolektivními stereotypy.

Stereotypy sdílené ve skupině mají vždy větší moc než stereotypy individuální. Přestože máme každý svoje individuální stereotypy, tak je v kolektivu ve většině případů neprosazujeme, neboť se bojíme, jak bude daná společnost reagovat. Bojíme se například toho, že by nás daná společnost mohla za naše individuální stereotypy, které bychom chtěli prosazovat veřejně, marginalizovat.

Po nastoupení imigrantek do restaurace v Pardubicích, začal pracovní kolektiv tyto imigrantky hodnotit na základě záporných i kladných komponentů. Šlo především o to, že

stereotypy určené ve vlastní skupině jsou takřka vždy pozitivní a stereotypy adresované Druhým, imigrantkám, jsou spíše negativního charakteru, což je a prioritně dáno naším etnocentrickým přístupem. Neboť My si myslím, že naše vytvořené stereotypy jsou většinou jediné správné. Z mého terénní výzkumu vím, že stereotypy Druhých nejsou majoritní společností moc dobře akceptovány (Košťálová 2012).

Zvláště pokud se jedná o imigrantky z Kazachstánu, Moldavska a Ukrajiny, tak je etnocentrický přístup daleko větší než například u imigrantů z USA (Košťálová 2012). Neboť pracovní kolektiv v restauraci v Pardubicích si vytvořil takový kolektivní stereotyp, že tyto imigrantky z těchto zemí na tom nebudou moc dobře po ekonomické stránce, nebudou mít dostatečné vzdělání, nebudou umět mluvit ani anglicky. Tento kolektivní stereotyp byl vytvořen na základě nevědomosti o daných zemích. Můžeme říci, že byl vytvořen zase dalším stereotypem, který vznikl v průběhu dějin lidstva. Jelikož většina zaměstnanců ani neví, kde dané země leží, pouze vědí, že leží na Východ a z historie znají, že tyto země podléhaly Sovětskému svazu, tak z toho poznatku jsem vyvodila závěr, že právě kvůli tomu u většiny vznikl tento stereotyp.

To, jak se My na základě stereotypů chováme k Jiným/Druhým, vytvoří tzv. zrcadlový efekt. *„Na základě tohoto principu se „pracovitost“, chápaná v případě skupiny My ryze pozitivně, stává „puntičkářstvím“ a „nesnesitelným pedantstvím“ co se týče Druhých; jinak kladná schopnost „umění užívat si života“ je v závislosti na tom, o kom je právě řeč, převedena na „lenost“; smysl pro čest může být interpretován jako tendence ke zvýšené agresivitě; obdobných příkladů existuje nespočet“* (Košťálová 2012, 45).

I v restauraci v Pardubicích se na pojem „pracovitosti“ dívají zaměstnanci jako My a imigrantky jako Druzí jinak. Je to hlavně z důvodu vyrůstání v jiných kulturách. Zaměstnanci chápou pojem „pracovitost“ jako povinnosti, jako něco, co musí dělat, i když to nechťejí. Je to pro ně prostředek, díky kterému získávají finance na svoje aktivity, potřeby atd. Pro imigrantky

(Druzí) je to něco jako „dar“ a jsou pyšné, že mohou pracovat. To můžeme sledovat i na jejich pracovních výsledcích. Jsou mnohem více efektivní než zaměstnanci.

Závěrem lze o stereotypu říci „že v sobě spojuje jak podněty racionální, dané kognitivní funkcí lidského mozku, tak i iracionální (emoce). Z pragmatického hlediska je stereotyp především účinným nástrojem propagandy, která ovlivňuje všechny zúčastněné strany – jedna z nich uvěří tomu, co říkají o Druhých; a druhá tomu, co o ní Druzí tvrdí...“ (Košťálová 2012, 49).

V úvodu této kapitoly jsem si položila otázku, jak moc nás tento pojem „stereotyp“ ovlivňuje v naší perspektivě ohledně imigrantů. Nyní bych tuto otázku formulovala jinak. Jak moc se necháme ovlivnit stereotypem? Na jedné straně nemůžeme myslet bez stereotypů, neboť ony nám vytváří určité hranice našeho světa a zjednodušují nám pohled na náš svět. Na straně druhé si musíme přiznat, že stereotypy nejsou neomylné a někdy nás naopak mohou zavést do slepé uličky.

Musíme si uvědomit, že kromě našeho světa existují i světy jiné. Měli bychom se více zaměřit na svoje osobní zkušenosti než na kolektivní stereotypy. Některé stereotypy přetrvávají celé věky, jiné se však neustále mění. „Cestou k překonání stereotypů v nás je jednak vzdělání, hromadění zkušeností a neustálý kontakt s jinakostí, jednak nasloucháním Druhému a dialog s ním, uvědomění si skutečnosti, že kategorie Jiných nemusí být za každou cenu horší než My“ (Košťálová 2012, 51). Když se touto větou budeme řídit, tak většina lidí odbourá i stereotypy vůči imigrantům. Některým to může pomoci v lepším vnímání světa, možná i vnímání sebe sama.

5 ZÁVĚR

V bakalářské práci jsme se zabývala adaptační strategií imigrantek v Pardubickém kraji, tedy konkrétně v restauraci v Pardubicích obchodní korporace XYZ. Mým hlavním cílem bylo zjistit, jakou adaptační strategii si moje informátorky volí pro lepší adaptaci v české společnosti, konkrétně v restauraci v Pardubicích. Dále jsem se snažila zjistit, jak ony samy vnímají svůj proces volby adaptační strategie a do jaké míry jsou samy schopné si ovládat svoji volbu adaptační strategie. S tím souvisí moje další výzkumná otázka: Jak často a kvůli jakým aspektům se mění adaptační strategie u mých respondentek?

V druhé části svoji bakalářské práce jsem se zabývala komunikací, stereotypem a obecně tím jaký je postoj ostatních zaměstnanců a ostatních jedinců k mým informátorkám a co je ovlivňuje v jejich názorech na ně. Dále jsem se v této části zabývala i tím, do jaké míry jsou schopni ostatní jedinci či zaměstnanci vnímat proměny adaptačních strategií u mých informátorek.

Na začátku této práce, i během terénního výzkumu jsem si stanovila výzkumné otázky a metodologii, která mi pomohla nalézt odpovědi na moje otázky. Konkrétně jsem zvolila metodologii kvalitativního výzkumu, doplněnou pozorováním v restauraci v Pardubicích obchodní korporace XYZ a neformálními rozhovory.

Během mého výzkumu jsem zjistila, že moje informátorky určitým způsobem vnímají svoji volbu adaptační strategie, ale nemluvím zde o konkrétním výběru adaptační strategie. Chci tím říci, že žádná z mých informátorek si předem nestanovila svůj cíl, tak že se rozhodla přímo například pro asimilaci nebo pro marginalizaci. Každá moje informátorka si volila svoji adaptační strategii na základě svých pocitů, toho jak vnímaly majoritní společnost, jak je ovlivňovali jejich přátelé či rodina a dalších aspektů (chování a jednání jedinců v majoritní společnosti, jejich postoje, jazyková bariéra, obavy a tak dále). Z tohoto důvodu jsem mohla sledovat u svých informátorek časté změny adaptační strategie.

Například Aki, která byla jako první imigrantka v restauraci v Pardubicích obchodní korporace XYZ, měnila svoji adaptační strategii vícekrát nežli ostatní moje informátorky. Bylo to dáno hlavně povahou Aki, neboť je „horká hlava“ a hodně se řídila tím, jak se k ní majoritní společnost chová. Samozřejmě vnímala to, že se k majoritní společnosti chová jinak a majoritní společnost se chová jinak k ní. Na druhou stranu si neuvědomovala, že se například integruje nebo marginalizuje. Pouze vnímala to, že daná společnost ji přijímá (například jako kamarádku nebo kolegyni) nebo naopak že ona sama se od dané společnosti odlučuje.

Stejně tomu bylo i u ostatních mých informátorek. Například Alionka byla dosti stydlivá, bojácná, uzavřená a moc se nechtěla integrovat do majoritní společnosti v restauraci v Pardubicích. Z těchto důvodů se držela stranou od majoritní skupiny, sociální antropolog by řekl, že se marginalizovala. Avšak kolektiv v restauraci v Pardubicích ji vnímal jako jedince, který se nechce začlenit do kolektivu a dál se nezajímal o důvody jejího chování. Začal ji brát jakou tichou dívku, která je sice pracovitá, ale mlčenlivá a nechce začlenit do kolektivu. Nikdo ze zaměstnanců nevnímal její „volbu adaptační strategie“, ačkoliv zde také nemohu mluvit o určité volbě adaptační strategie. Neboť Alionka se pouze bála mluvit a byla hodně stydlivá, nechtěla se marginalizovat.

Je to i jeden z důvodů, proč imigranti tvoří komunity, neboť se bojí reakce majoritní společnosti na ně. Neboť podle mého názoru v dnešní době není postoj české společnosti k imigrantům zrovna nejvhodnější.

„Cizinec je vždy někdo, kdo se liší. Liší se v různé míře a v různých směrech. Cizinec má v dokladech zapsanu zemi původu, může se jinak oblékat, může jinak vypadat. Může také jinak jednat... Pokud nemá většinová společnost představu o tom, jaké jsou zkušenosti cizinců, jejich pohled na svět a motivy jejich činů, je obtížné, aby si navzájem rozuměli a mohli říci: „chápu, co ten druhý dělá“ (Schütz 1974, cit. Dle Nohejl 2001, 49).

Pokud lidé budou jednat na základě svých zkušeností a nikoliv na základě předsudků a stereotypů, které jim vytvořila majoritní společnost nebo mas média. Změní se podle mého názoru nejenom postoj k imigrantům nebo k mým informátorkám, ale také i další postoje ve světě. Samozřejmě někdo by mohl argumentovat tím, že je dobré mít určité předsudky a stereotypy, ale já tento názor nesdílím. Víím, že stereotyp a předsudek by nám měl ulehčit chápání světa, ale například v postoji k imigrantům nám to znesnadňuje, podle mého názoru.

Závěr mohu říci, že žádná z mých informátorek si nevybrala ze začátku adaptace určitý typ adaptační strategie. Adaptovaly se do majoritní společnosti na základě svých pocitů, nálady, chování a jednání majoritní společnosti.

Z pohledu sociální antropologa bych mohla říci, že ve většině případech se moje informátorky snažily integrovat do majoritní společnosti, neboť navštěvovaly integrační centra, změnily styl oblékání, snažily se omezit určité svoje zlozvyky v pracovním prostředí (komunikace v ruštině), navštěvovaly jazykové kurzy.

Avšak nezáleží jenom na tom, jakou adaptační strategii si vybere sám imigrant, neboť je tu celá řada aspektů. Hlavním aspektem je chování a jednání majoritní společnosti, protože pokud ho majoritní společnost nebude chtít přijmout, tak i přes veškerou snahu se imigrantovi nemusí podařit například integrovat do majoritní společnosti. Majoritní společnost vnímá chování a jednání imigranta. Vnímá, zdali se chce imigrant zapojit do majoritní společnosti nebo nikoliv. Nicméně vnímá pouze jeho chování a jednání ve společnosti, nikoliv jeho volbu adaptační strategii. Chci tím říci, že bude vnímat jeho snahu o začlenění do majoritní společnosti, ale jenom minimum jedinců pozná, zdali se například chce integrovat nebo asimilovat. K tomuto závěru jsem došla na základě mého terénního výzkumu v restauraci v Pardubicích, obchodní korporace XYZ.

ZDROJE

- Allport, G. W. 1979. *The Nature of Prejudice*. Reading: Addison-Wesley Publishing Company.
- Berry J. W. 1992. *Acculturation and Adaptation in a New Society*. Special Issue: Migration and Health
- Bourgois, P. a Schoberg, J. 2009. *Righteous Dopefiend*. Los Angeles: University of California Press.
- Bouzek, J. 2008. *Jak se domluvit s jinými?. Úvod do mezikulturní komunikace*. Praha: TRITON.
- Drbohlav, D. a kol. 2010. *Migrace a (i)migranti v Česku: Kdo jsme, odkud přicházíme, kam jdeme?*. Praha: SLON.
- Flick, U. E. von Kardorff, a Ines Steinke. 2003. „*Was ist qualitative Forschung? Einleitung und Überblick.*“ In *Qualitative Forschung. Ein Handbuch*. Reinbeck bei Hamburg: Rowohlt.
- Hendl, J. 2005. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál
- Integrace cizinců v ČR. 2017. *Integrační politika, Koncepce a Zpráva*. Dostupné z: <http://cizinci.cz/cs/2018-integracni-politika-koncepce-zprava> [20.3. 2017]
- Janská, E. 2002. *Adaptace cizinců v České republice. Disertační práce*. Praha: PřF UK
- Košťálová, P. 2012. *Stereotypní obrazy a etnické mýty. Kulturní identita Arménie*. Praha: SLON.
- Klvačová, P. a Bitrich, T. 2003. *Nečitelní cizinci. Jak se (ne)píše o cizincích v českém tisku*. Praha: Multikulturní centrum Praha, o.s.
- Matoušek, O. 2003. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, s.r.o.
- Monitoring situace a postavení cizinců v okresech*. 2002. Praha: Ministerstvo vnitra ČR. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/azyl/integrace2/koncepce/zajisteni/monitoring.pdf> [1.6. 2008]

- Mills, C. W. 2008. *Sociologická imaginace*. Praha: Sociologické nakladatelství.
- Pavlásek, M. a Nosková, J. 2013. *Když výzkum, tak kvalitativní. Serpentinami bádání terénu*. Brno: Etnologický ústav AV ČR, v. v. i.
- Schütz, A. 1944. *The Stranger: An Essay in Social Psychology*. The American Journal of Sociology 49.
- Schütz, A. 1974. *Der Sinnhafte Aufbau der sozialen Welt*. Frankfurt: Suhrkamp.
- Šišková, T (ed.). 2001. *Menšiny a migranti v České republice: My a oni v multikulturním společnosti 21. století*. Praha: Portál, s.r.o.

